

B

553-

555.

1856
פונקטיון
חוקרי
מיקרו.
Wien
1856

פונקטיון
Benjamin
1766
פונקטיון חוקרי
מיקרו.
1856

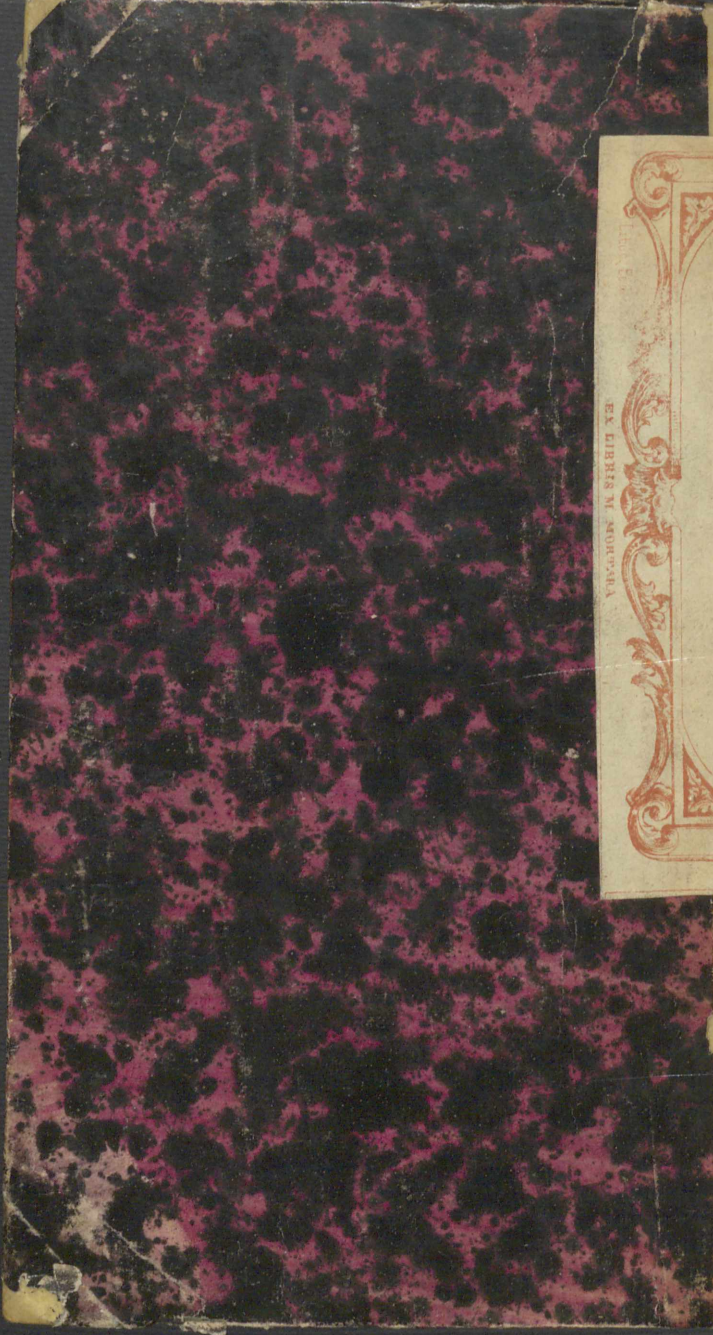
פונקטיון
הקולות
הדלם
Berlin
1791

473

314

EX LIBRIS M. MORGANA

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 553-5

יביל סגוב להקם התחב
הזכירו בהקלועו
נרמס בפרקן ב' פעמים

ספר

מקורי מנהגים

אשר אספתי ולקטתי

מהגמרא ופוסקים מדרשים ואגרות
ומחכמי הקבלה

טעם על כל מנהג ומנהג, ומקום הניחו לי באיזה מקומן ליתן
טעם מספיק בדרך השכל והאמת וגם יבואר איזה מנהגים
העשויים להשתנות לפי הזמן ואיזה מנהגים מעותים.

מ מ נ י

יוסף פינקעלשטיין

מק"ק מישקאלטין

חלק ראשון

שנת

מנהג ישראל תורה היא לפ"ק

WIEN, 1851.

Druck von Adalbert della Torre.

(früher Gbde von Schmid'sche Buchdruckerei.)

מכתב .

מאת כבוד הרב הנאון האמיתי חריף ובקי זך השכל ונקי חרעיון, גבר חכם בעוז כמוהו אין, ע"ה פ"ה שמו נודע על גפי מרומי קרת שלשלת חיחסין כקש"ת מוה' אלעזר הלוי נ"י אב"ד ור"מ בעיר הבירה וויען יע"א.

הן רבים עתה מכני ישראל אשר להם דברי רבותינו הקדושים נוחה נפש ז"ל בעניני המנהגים הנהוגים ונכתבים על ספר שולחן ערוך כספר החתום, לא ידעו ולא יבינו על מה אדניהם הטבעו ועל מה אשיותיהם הוסדו, על כן ישלחו אצבע וידברו און לאמר; עלה יעלה הכורת להניף עלימו חרמש רוח הזמן, וכענן בוקר וכטל משכים יעלו בתהו ויאבדו מתוך הקהל.

בעת ובעונה הזאת עלינו להחזיק טובה לחובר חבר מחוכם ה"ה הרב המופלג בתורה חרוץ ושנון כש"ת מוה' יוסף פינקעלשטיין נ"י מתושבי ק"ק מיישקאלטץ יע"א אשר אסף ולקט מפי סופרים וספרים ראשונים ואחרונים מעם ומקור כל מנהג הנהוג בישראל וכעמיר גרנה קבצם כרוחב שכלו ובנתו וכתבם על ספר חקה, הכי קרא שמו מקורי המנהגים, ובדעתו להוציאו לאור הדפוס ולהפיצו במהנה העברים, ויען היה הספר הזה למראה עיני וראיתי דבריו טובים נכוחים וישרים למוצאי דעת, אמרתי לספר תהלתו ותועלתו בשער ובאזני בת עמי ובתוך ישרים ועדה אהלל אותו ואת מחברו החכם נ"י ועיני בנאמני ארץ, מוסדי דור ודור וגודרי פרץ, כי יתמכו ידי המחבר ויקחו ממנו ספרו הלזה בכסף מלא, למען יהי לאל ידו להוציא כלי חפץ מהחל ועד כלה. הב"ד המדבר לכבוד התורה ולומדיה.

פה וויען כצדק יוס' ה' י"ג טיון תר"א לפ"ק.

הק' אלעזר הלוי איש הורוויץ.

הערה

בטרם אבוא לבאר מערכת החיבור והתועלת אשר כוננתי בו, אודה ד' בכל לבב כי גבר עלי חסדו לשום חלקי מיושבי בית המדרש, וב"ה ינעתי ומצאתי, ומאוד התעוררה נפשי לקול כינור תשוקת הלימודים, מטיב נגן באוני, גם נשמת התורה אשר התהלכה בקרב אבותי מעולם העירה את רוחי כאיש אשר יעור משנתו ואיקץ, והנה עם בידי ושכמי סופר מהיר ביד ימיני, כתבתי הרשתי דרשתי ופרשתי ויד ד' ה' עלי חזקה, וזה שנה העברה אשר החילותי לסדר חיבורי הנקרא בשם רביד הזהב להקים עמודיו ומכונניו בריהיו ואדניו, יום ולילה עמדתי על משמרתי את עתותי הקדשתי ואת לילותי למלכו' שמים הפרשתי, ומעשה ידי הקדשתי לעושיהם, לא הלכתי בחיבור הנ"ל לקראת פלפולים זרים וחרודים נקודים וברודים, אך יצאתי לבקש המרכז מן העגולה ולברר כל דין ודין לאמתו ונדפס בק"ק פראג זה ב' פעמים וב"ה אשר חיבורי מצא חן בעיני כל רואיו, וכעת תשוקה עברה משכיות לבבי לבאר מקורי מנחנים הנהוגים בינינו עם ישראל בראותי כי לא כימים הראשונים ימים האלה, בימים מקדם המלמדים והמתלמדים עמדו בבית ה' בלילות כבימים לעסוק בדברי תורה. עלו הרים ירדו בקעות לעומק של הלכה לנצור תעורה בכית יעקב ולחתום תורה בלימודי. וכמו הצמאים למים אחרי אשר ישאבון מעמקי הבארות אשר שם יקוו המים ממעינותיהם שפוני שמוני חול, נקל להם להבדיל בין מים למים. כן עדרי צאן ישראל אחרי אשר מצאו מקור מים חיים מכאר הפרוה שרים אשר מימיהם אנושותים ה' נקל להם להבדיל בין קודש לחול ולהבחין בין טוב ורע, והמון העם אשר לא ידעו ספר הלכו בעקבות רבותיהם ובכך יראו ושקטו, אבל היום הזה ראינו ונהפוך הוא, אלה אשר עינים להם לא יראו, והעלם יעלימו את עיניהם מן הספרים הקדושים. כי להם הלילה למשמר והיום למלאכה כחכמות ומליצות עם ולשון, והעורים — יביטו לראות, ויען כי רבים עתה עם הארץ אשר חכמים בעיניהם, לכן היו לשני מחנות ודתייהם שונות מהם אף מנהג הקל ידמה להם כמנהג חמור ומה שנער קסן נהגו בו אומרים בדמיונם הנכזב, כי קדשי קדשים הם, ואהריהם בפיהם

הערה

ג

ירצו סלה ויהיו למס עובד לשאת עול סבל מנהגים אשר לא שערום אבותינו, ומהם מתי מספר, אשר כל תענונות בני אדם כנכריות תחשבה למו ותהיינה לשיכים בעיניהם ולצנינים בצדיהם - ומקרה הוא בלתי טהור, כי כל אשר ישן נושן, הן המה לאבני נגף ולצור מכשול, ובכן העדף המרבה, והממעיש החסיר, ויפרדו איש מעל אחיו הרחק מאוד, תחת אשר זה יטה שכמו לסבול ויצבור חמרים חמרים. הנה זה עימה לנרחה עליהם נרון ולהתר אנודת מוטה, וישן מפני חדש יוציא, ולא ראוי זה כראוי זה, הובה עלינו לקיים מנהגים אשר מסרו לנו אבותינו נוחה עדן במאמר ר' תנחום בר הנלאי ב"מ דף פ"ו ע"ב לעולם אל ישנה אדם מן המנהג שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם ומלאכי השרת ירדו למטח ואכלו לחם, והרמב"ם בפ"ה מהלכות ממרים כתב דזקן ממרא שנחלק אפילו במנהגים חייב מיתה, וכמנהגות דף ל"ב ע"א אמר רב אם יבוא אליהו ויאמר אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל, ועיין עוד פסחים דף נ"ג ע"ב בהאי דבני ביישן, וכן הוזהרנו בהרבה מקומות אל תטוש תורת אמך - אמנם נגד זה מקום הניחו לנו אבותינו להתגדר ויש לאל ידינו לברר וללבן להרום ולנטוע.

א דצדק טחין תלוי חזין צו תסרס מנהג כמ"ס הס"ך ציר"ד סי' ק"ך צטס הרמב"ם
 והט"מ וצסי' דס"ד סק"צ רב"כ הרמ"ח צהר"מ סי' ס"א סעיף ה' צטס הרי"ב"ט.

ב כל מנהג לרוב סוה"י קצוע ע"פי מנהג ותיקון כמ"ס המהרי"ק צטורס למד
 רב"כ הוא צקולור כללי הנמחה למחצה התלמוד ה"ל המנהג שחמרו מצטל הלכה
 דווקא מנהג ותיקון חזל מנהג טחין לו רח"י ולא טעם מנהג טעופת הוא, גם צמט'
 סופרס פי"ד הלכה י"ה חיתת מה שחמרו מנהג מצטל הלכה, מנהג ותיקון, חזל
 מנהג טחין לו רח"י וכן התורה, חינו חלל כטועה צטיקול הדעת, ורף חס מלחני
 צדמ"ח עלמי טכ' וכן נראה, עוד נשחר לנו לרחות חס הוא מנהג ותיקון כמ"ס
 הט"ז צהר"ח סי' טכ"ח סק"ה ע"ט.

ג חס הטעם של המנהג ידוע ותצטל הטעם ומחילת נתצטל המנהג כמ"ס
 סמג"ח סי' ע' סק"ד, וכן חס נשתנה הענין ונחשר הי' צונן הדחשוניס רשאים
 לשנות קמנהג לפי הזמן כמ"ס הרמ"ח צתשו' סי' כ"ו מציחו מב"ח סי' תר"ך ס"ק
 כ"ח ע"ט רב"ט צמנהג ורפילו צמנהג של חיסור שלח פשט חיסורו מפני טחין רוצ
 הציצור יכוליס לעמוד צו דחו חפילו קטן מתירה כמ"ס הר"ן צפ' חין מעמידין, ועיין
 פוס' ע"ז דף ל"ה ע"ב צד"ה מכלל, וצד"מ ציר"ד סי' קי"ז חות ב' וכמ"ס סס הצ"ר
 צטס הנודעו ורשנ"ח.

הערה.

ד על הדף דהמרו ז"ל פסחים דף כ"א ע"ה דברים המותרים וחלוקים נהגו צום
זיסור חי חתה נשאו להפירן צפניהם, כתצו תוס' טס ד"ה וחי חתה כו' וצמס'
עירובין דף ק"ה ע"ה ד"ה ר' יוסי כו' דגדרים שנהגו מחמת טעות כסדרים שהיו
חסור והיה מותר יכול להפיר צפניהם ע"ס וכן חתה צפי' הרה"ט לנדריס דף פ"ה,
היו לנו לעינים דיש כח ציד ז"ד לנטל מנהגים חפי' היתר בהסתעף עי"ז טובה
לישראל, והנה כי כן המחמירין והמקילין כולם כאחד לא ילכו דרך נכונה — ומקור
המחמת הוא צננותם חת טעמו של המנהג, וכי לא ידע האדם חת עתו של המנהג
תתי נתיסר.

והנה מאז בבית ישראל ראיתי שערורי, מלאני לבי להרוש בשדה
אשר לא עובד בה ולחבר בעד קטני ערך כמוני מקורי מנהגים שונים
ושעמיהם עם מנהגים טעותים אשר אין בהם ממש. אך כפעם בפעם
נסוגותי אהור מחמת כמה טעמים כמוסים וגלויים. וכעת אמרתי אוציא
מחשבתי השתולה מאז בלבי מכח אל הפועל ובוה אני אצא להיות חובר
חיבור הנכחי.

ולא עלי המלאכה לנמור כי עיקור הסר מן הספר אין לי ספרים
ההכרחיים לחיבור כזה ואין אומן בלא כלים, בפרט כמות המנהגים רבו
עד מאוד ומי יאמר בליתי מלאכתי לכן דעתי כעת לערוך רק מעט מזעיר.
והנה עם זה נשלם מה שרציתי להקדים, ואתה קורא! אם תישב
מחברתי בעיניך והיתה זאת שכרי, ואם לא הודיעני נא ואדעה אם לתקן
או להודות, אמנם לא אירא מחמת המצויקים לצון חמדו להם אלה
מהם תנואות עלי ימצאו כאשר ימצאהו במחברתי מנהגים אשר אין שוה
להם לא עקום ולא טעמם, אולם חיבור הנמסר לכל צריך שיהי' שוה
לכל נפש למען אישו ואיש יעם בו אף מעט דבש, וידעתי כי עוד
רבים הם המתאווים את המתעבים — ואלה מהם ירדפוני עד חובה כאשר
יראו למנהגים אחרים מקורי הנמת האמת גם טעמים ע"פ נוטריקון ר"ת
רמזים ונמטריאות אולם כל לב מבין יודע, כי כמו בהור עם איש שיבה,
לאיש חליפות שמלות זה ילבש בגדי ילדות — וזה מעיל צדקה יעטה
וכמו כל בני אדם בילדותם הולכים אחר הרבל ויהבלו ללבוש בגדי חופש
פארים טבעות ומחלצות, אך כאשר יבואו ימי הזקנה. אז ורו מתאותם
ילבשו בגדים אחרים — וכמוהם הם נושאים עד בא יום חליפתן. כן בהכרח
מנהג מזה נאטים או אלפים שנה, טעם זקנים יקה אשר לו למעטפה
וגם כי יזקין לא יסיר ממנו ואם תמצא אין פעולתי שלמה הלא כוונתי
רצוי' ויהי נועם ד' עלי לתת לי מהלכים בין העומדים בבית ד' לאורך ימים.
פה מישיקאלטין ר"ה אדר ראשון שנת תר"א לפ"ה

המחבר.

סימן א

נוהגים התפלל בכל תפצות ישראל בל"הק דווקא .

מלתא דפסיק' היא דק"ט ותפילה וכ"ט פסוקי דזמרה נאמדים בכל לשון, כדאי' להדיא צמתניתין סוטה דף ל"ז ע"א, ועיין זרכות דף מ"ע"ז וכן פסקו הראשונים והאחרונים, גם צמס' סופדים פדק י"ח הל' ד', אם אינן יודעות בל"הק, מלמדוין אותן בכל לשון שהן יכולות לשמוע וללמוד בו' ואיתא צס' החסידים סי' תשפ"ח עוז לו לאדם שיתפלל ויקרא את שמע וזרכות בלשון שמצין מהיתפלל בל"הק ואינו מצין דכתיב (ישעי' כ"ט י"ג) יען כי נגש העם הזה צפיו וצשפתיו כדונו ולכו רחוק ממנו גו' שמתפלל וקורא ואינו מצין מה שמוציא צשפתיו מפיו בו' ע"ש וצספד לקע הקמח סי' שב"א איתא עשרה מישראל שאינם יודעים כי אם בלשון לעז, יכולים להתפלל ולומר קדיש בלשון עלמו שהם יודעים עכ"ל, ומציאו לחם הפנים צקונטרס אחרון סי' שע"ו ע"ש וצס' דרך חיים דף ס"ו, וכ"ז יח' לנו שמתד להתפלל בכל לשון, אמנם המדקדקים צדינים אינם רונים צתקנה זו ולהם יותר קודת דוח צתפילת לה"ק. ולמחקרים המתפלספים לימודי הביון, אצדד עפי טעם ואצדד דגחויצים אגחנו להתפלל בל"הק, הוא לשון, אשר צוראנו יתצדק דיצר זה לעצדו נאמן ציתו, ולישראל עם קדשו; לשון, אשר הכציאים וקדושים דיצרו זה צחזון לאצותינו כוחם עדן; לשון, אשר היא שפת כל הארץ בכל צתי כניסותנו הנפולים צערי יהודא; לשון, אשר כל אומה ולשון יתפלאו על מעלתה ומדרגתה הנעולה מכל שאר לשונות, לשון, אשר היא לצדה ואין מאומה זולתה נשאר לנו צגליותנו להתאחד זה שה פזורה; והרצה כיוצא צזה. ואת כל אלה לא ננאל צשום לשון זולתה, ונהפוך הוא, ככל אשר ירצוין שצחי לה"ק, כן עוד תרצינה החסרונות בכל שאר לשון, אם נתפלל בכל מדינה ומדינה כלשונה, אז תהיינה אגודות צמחנה העצדים, וכאשר ילך איש מנצול אצדו פדסה אחת או שתיים לכנסיות עיד גצול אצדת, ועמוד כאלם לא יפתח פיו ולא ידע ולא יצין אף מלה אחת מתפילת הליצור, או אם יתאספו צתי אצות מאצרות שונות אל אצמות נכד לקלניא (Colonie) אחת כאשר עלתה צימינו, או כמו ותקצנו הנפרדים אל מקום אחד כן יתפרדו הנקצלים ע"י תפילתם, כי צטרם ידעו לצדד נכונה לשון הארץ הזאת, ויתפללו צחצרת כנסי' אחת לא ישמע איש שפת דעה ואשה שפת דעותה, ומשפט אחד יהי' להם עם דוד הפלגה — גם איך ילויד סידור השום לכל, אם נתפלל כאשר יצדד איש אל דעהו

מקורי מנהגים

כלשון לאינה ודאינה ושאר ספרים ושינוים המחוזרים נחממת נשים? אז
 יהי' חובא ועלולא, לא תואר לו ולא הדד; אם כלשון נחה ונקי' קלה
 ומצוארה גם היא לא תנעם לחון ולא תעיד את הדוח, הלל כל
 תפילותינו מראשית ועד אחרית השנה, מתורגמות אשכנזית, ולא יעלה
 על לב איש לעולם לתת להתרגום יתד שאר ומשפט הצבודה ועוז לו
 להתפלל עברית אף שאינו מציין; ואם תהי' מערכת התפילה כלשון
 מדצרת גדולת דרך שיר ומליצה, יש עוד לשאול לפני איזה הדור יסתעף
 התיקון, אם לדור הנוכחי? הן ירבו הבעד צדק, בני הנעורים אשר
 לא הביעו עוד לכלל השנים לזיוף מניין, ההולכים לצית הס' ולומדים
 כתב ולשון, המה יצינו מה שידצרו, אולם האנשים אשר זאו צימים,
 אף אלה המצינים כל"הק מלכד דלת עם הארץ, הלא יסתאול לקול ענות
 דצדים, ויעמדו כמו נד צבלי דעת או ישימו מחסום לפיהם או יהי' לנו
 פתח פתוח והצוצים ילכו צתוכס הלך וטז, כי לה"ק זה יצין שמועה,
 וזה יודע לקרות, ואשכנזיות וכמו', אף קדוש כל ידעו, ומה יועילו
 חכמים צתקנתם הלא מצואר להדיא צתום' ריש פ"ז דסוטה ומציאו
 המג"א סי' ס"ז סק"א דכלל לשון שמתפלל, לדיך שיצין הלשון ההוא
 דוקא? וכי תאמר דרות אלה אשר יולדו, המה ילמדו לשון ארלות צאר
 היעז צנעוריהם ויסתעף התיקון לעם כולד? אם כן איפוא, הלא לה"ק
 לא נופל מהם, והן לה יתד שאת ויתד עוז להתלמד צצית הספר, למען
 דעת כל עמי הארץ לשפוך צה שיחו צצה"כ, ומדוע נמיד טוב צרע,
 להסליך את הקודש ויהי הלאה ולצנור תמורתו לשון חול? גם איך
 נחליף לשון, אשר יסודרה מיום הוסדה הארץ (צראשית דצה פ"יה)
 ותצניטה עומדת לעד לעולם, עד כי איך צאוש כח ליפות הלשון מאשר
 היתה בצתחילה, או לדחות תיצה אחת מייסוד הלשון ולצנור אחרת
 תחתיו, עם לשון לעז הבעידה ממנה וצפעם צפעם יצין וחליף, עד כי
 הלשונות, אשר הלוועזים העיצו אשר דיצרו מזה מאתים שנה, כמעט
 איך מציין אותם מצניהם אחריהם צימינו, וכן יאדיכו ימים, והלוועזים
 אשר יהיו צימים ההם, לא יצינו את לשונות אצותיהם צימינו כי משחתם
 צהם מוט צם? איך נחליף תפילותינו אשר התקינו צלשונותן קדושי עליין
 והמכתב מכתב אלקים הוא, עם תחינות המסורות לכל, אם זכר ואם
 נקצה תלד אותן? למה יגרע שם אצינו הכולל צקדיאיתו שם אדנות
 וצנתיותו הו' הו' ויהי' כמצואר צעור ומחדד ה"ה סי' ה' לכנותו צסם
 ערום ועדי' — ואפילו התפילה צשלומה של מלכות התיסדה את
 הכל התקינו צלשונינו ולא דלו לתקן שעמי הארלות והנשים יתפללו
 צכל לשון שהם שומעים, והוא למען שפה נכוי' אל המקדש לא צצוא.
 וכן דאינו כי צרבה אחת היא לנו המטולשת צתורה עפי' הדיצור ממש
 היא צרכת כהנים צצתפילותינו, ואותה ליה ה' לאומרה צל"הק דוקא
 באשר צאה צו הקצלה מן כה תאמר, (סוטה דף ל"ח ע"א) ומזה

נקיש על כל התפילות כי מלות המלך הוא זה ר'נו של מקום ומדוע
 היום נדחי ישראל ידחו את לשונם על צלימה? אצל הוא הצל
 ודעות רוח, כי נדהק לה"ק צעולם יד מצתי הספר וכאשר יאמרו המושלים:
 „לומדים שצעים לשונות ולא יהודית" לכל זמן ושעת כושד לכל חכן,
 למלאכת מחשבת, גלילות הארץ, תולדות גימנים, תולדות המינים,
 לשונות עם ועם, ועוד דברים הדעה, אחד מהם לא נותר, ול"ק
 העולם על כולנה, היא לצדה צדודה תשז מקון למחנה החכמות? עון
 פלילי הוא צעלמותו ואין לך חילול השם גדול מזה, כי הגולדים עיניהם
 פקוחות לדלות יקד תפארת שפה העברית ולא יתנוששו ללמוד וללמד
 אותה צצזי וועד הכמיסה, והעצדים עורים וידאו מנשת אלז' לצל
 תהי' להם לאצן נגף, ולא ידעו כי לא אותה מאסו כ"א את עלמם —
 והנה אחד מערכת הדברים האלה, כל איש הידא יצן ויטייל דעור
 ושבלו, כי חזיון שוא ותפל הוא להחליף לשון צלשון; אולם לצעצוד דורות
 אשר יולדו ידעו כוונת התפילה, חוצה עלינו לשום עין על הילדות על
 תינוקות של בית דין, כי יולדו על דרכי הודים אשר יודו אותם משפט
 לה"ק צאר היעז כאשר יגדלו וינעם להם לוף דצש הלשון. אז יקום סעדה
 לדממה, ואין גם אחד יתן כתף סודרת לצלתי התפלל צל"הק. וכה
 יהי' וכה יקום קשר האחר, צתוך עם ישראל עד תתקיים נצואת החזים
 ויהפוך ד אל העמים שפה צדודה.

סימן ב

מנהג החזנים בשמרננים בקול מניחים את בהונות ידיהם
 תחת עצם הגרון ועל הסנטר.

שמות גדול הוא זה וטעותם נולד להם ממה שכתב משה משה צעס
 ד"ח שלא יעשה כמנהג החזנים שמעליבים הטלית מעל ראשיהם על
 כתפיהם ועל אזילי זרועותי ומסתכלין על כל דך לדלות מי שיצטוהו
 מחמת קולו דקיבסה ראשו צעליתו ישד מחשבתו, יראה צס ידוד התפילה
 אשר לפניו לקיים שויתי וי' לנגדי תמיד וכו', וכתב צעל תפילת נהרדא
 מזה פטע המנהג שהחזנים אוחזים פניהם צצתי ידיהם צעעת התפילה
 כדי שלא להציע חולה עכ"ל וממנהג הזה נסתעף מנהג הטועים לדחוק
 צקנה ווטע יען עינים להם ולא ידאו מקוד מים חיים.

אם אמנם אין להכחיש כי תועלת מרובה למי שמדביל עלמו צו,
 היות הגרון הוא פנים כלי המצטא, ואשר ממנו יולא קול וכל אשר יקטן
 פתח הכלים כן יגדל הקול צלאתו מ"מ יש לגעור צהם שלא יעשה כן
 כדי להטמיע קולם ציותד עיין צצ"ח א"ח סי' ק"א וגם הע"ז מציא צעס
 הדצ"א דאותן החזנים שעושים כן להדלות קולם ודאי עושין שלא
 כהוגן, וצעל ווי עמודים כתב אין ספק שהאדיבות הקולות הוא אדיבות

מקורי מנהגים

הגלות צעו"ה והחזנים המשוררים השמחים ומשמחים את הקהל צנועם
 זמירות עליהם כאמר (ירמיו' י"ג י"ה) נתנה עלי צקולה ע"כ שנלתי גם
 הרשצ"ח צתשו' כתב כן מציאו צ"י ח"ח סי' נ"ב ע"ש והטור שם כתב
 תדעומתי כי חזני הארץ הזאת הם להנאתן לשמוע קול עדצ ואם הוא
 דשע גמור אין חוששין רק שיחי' נעים זמירות וכו' ע"ש ע"כ יש למהות
 צהס שהש"ץ אינו דשאי להתענג צתענוג להדלות פלאים ממה שחננו השס
 צ"ה לקלר התיצות ולהאריך צניגון לקחת ולתת עונג לשומעיו לחשות
 צעת תפילות הליצור ולזמר צעת הדומי' כי מזה נסתעף ציטול כוונה
 והנאת שינה צהכ"כ כמוצא צס' תיקון שצת צסס' ס' מנות הלוי להגאון
 המקוצל ד' שלמה הלוי זל"ל צעל המחדר לכה דודי וז"ל היות שהניגון
 והמוזיק הוא דצד יעדצ לכל נפש כו' ויש אנשים יעדצ כ"כ עד אשר
 יתצעלו חושיהם לצל ידעו איפוא הם, ויש מהם תקפון עליהם שינה,
 כי תתנודד הכפס לשמוע אל הדינה עד שיניח הרוף כפגד מנת. כי דועה
 היא אותו, וכשתפרוד מהסגיו צו, יהי' כלא הי' וישן וירדום כמו הקענים
 יונקי שדים כי לא יסנו אס לא ישמעו את קול הדינה, וכשמעם יניחו
 על משכבותם וערצה שינתם וכו' ע"ש לכן הש"ץ אינו דשאי לעשות כן רק
 יקיים כצד את יי' מברונך כדרשת חז"ל ולכוון צניגון העדצ לאוזן השומעת
 והמשוררים לצות צני' אדם לעצודתו יתצדק יהי' חדשים גם ישנים אס רק
 ירדו צקדצ איש ולצ עמוק.

גם הקהל לא יעשו כן להגזיה קולם יותר מדאי, הקולות יחלפון
 הלל איתא צשערי תשוצה סי' ק"א דאף יחיד המתפלל על דתו שלל
 צשעת התפילה אסוד להגזיה קולו וכ"ש צליצוד דחייסין לצילצול הדעת
 וכדאי צנוס' צרכות דף כ"ד ע"צ צליצוד אתו למטרד ליצורק, עוד אי'
 שס דף ל"א ע"א כתיב צחנה וקולה לא ישמע מכאן שאסוד להגזיה
 קולו צתפילתו וכן הוא צתנא דצי אליהו ח"א פ' כ"ח כל הקודא ק"ש
 ומשמיע קולו לאזניו, הרי זה משתצח, וכל המתפלל ומשמיע קולו לאזני'
 הרי זה מעיד עדות סקר וי"א שהוא מחוסרי אמנה ע"כ, וכן הוא צצרכות
 דף כ"ד ע"א המשמיע קולו צתפילתו הרי זה מקטני אמנה, וכן הוא
 צזהר פ' ויגש מאן דללו ללותא וקס קמי מאדוי, לא אלעריך לי' למשמע
 קלא צללותא, ומאן דאשתמע קלא צללותא, ללותא לא משתמעו צו.
 וסי' והקל נשמע, קל צלא וי"ו נשמע דא איבור ללותא דאיבור צחשאי דקצ"ה
 קציל כד אתעצוד צדעותא וכוונה כדקילות.

סימן ג

נוהגים להביא ילדים קטנים לבה"כ והאבות מתפנקים
 עמהם.

המנהג נסתעף מהא דאי' צריס מס' חגיגה דף ג' ע"א וצנמדצד דצה
 פי"ד, דרש דאצ"ע הקהל את העם האנשים ונשים ועף אנשים צאים

מקורי מנהגים

ללמוד, נשים צלות לשמוע, טף למה צאין? כדי ליתן שכר למציאהם.
 וכתבו שם תוס' ד"ה כ"ה כ"ו דע"ז סמכו להציא קטנים לצה"כ, וצמס'
 סופרים פ"וח הל' ו' אתם כללים היום כולכם טפכם נשיכם אנשים צאים
 לשמוע, נשים כדי לקבל שכר פסיעות, טף למה צא? כדי ליתן שכר
 למציאהן מבאן נבגו צנות ישראל קטנות לצוא לצה"כ וכו' ע"ש לפ"ז ילא
 לנו המנהג דקטנים וקטנות צאים, אבל יש למנוע המנהג וזה כי צומן
 הזה יש טף צא לצה"כ לתת עונש למצואהן לפי שהוא צה לחלל צית
 אלהינו ולשחוק בו כדחוצות קריה יקומו לנחק זה עם זה, זה מרדן
 זה צוכה, זה מדדן זה לוועק, זה דן חילך זה דן חילך סוף דצד מקול
 שטותם כוונת המתפללים נפסדת וממלא ש"ש מתחלל ולפעמים יולאים
 לנקצים פתאום ואין אדם רואה זה תיכף נמלא הקהל מתפללים כנגד מי
 דבאים אוי להם שמחטיאים את הרצים ופוגמים צמקום קדוש השרשית
 הצינינה כציוול, והיותו דע כי יגדלו הנעדים על מנהג זה הדע והתכונה
 הזרה וכל אשר יגדלו עוד יוקיפו סרה לצוות צעיניהם ענין צה"כ, וקדושתו
 ולא יתנו כבוד לתורה וכיון שאדם עמד עמידה ושנה צה, גם כי יזקין
 לא יסיר, סוף דצד ראוי לאדם שלא להציא הטף הקטן מאחד לצה"כ
 כי יפסיד צהצואו ולא ירויה, אך הטף הגדול קלת היודע לענות אחר הל"ך
 יצואנו לצה"כ ובלתי צם יחד תחת ממטלת המורא וילמדו ויודעו לעיות
 אמן קדים וקדושה ולא יניחאו לדצד דצרי הצאי, וילמדו לשצת שם
 צאימה וציראה וצזה יהיה לו שכר טוב, וא"כ צטף ק"ו צאנשים ונשים
 דלויכים לזיכר משיחה צטילה וז"ל השל"ה המספר שיחות חולין צבה"כ
 אף שלא צשעת התפילה מסלק מורא שמים מעליו, ולדצרי השל"ה מרמז
 ג"כ המג"א סי' ל"ח סק"א וכתב שדצרו נכונים וצס' משפט לך אוי'
 חולפא יתירה היא זאת וקלות גדול, מי שהולך כל היום צשווקים וצדחוצות
 צהצלי עולם ואח"כ כצצא למקום נשכן שכינה פלטיץ המלך מדצד ג"כ
 צהצלי עולם היסודל זה שכל אנושי הגם לכצוש את המלכה עמי צצית?
 והצציא לווח הנוערת פדלים הי' הצית הזה (ירמיה מ' י"א) עכ"ל וצזהר
 פדשה תדונה דק קל"ה ע"צ, מאן דמישחא צצו כנישחא צמילין דחול.
 ווי לי דאחזי פרודי' ווי' לי' דגרע מהימנותא, ווי לי' דלית חולקי צאלהא
 דישראל, דאחזי דהא לית לי' אלהא ולא אשתכח תמן ולא דחיל מיני'
 ואנהיב קלנא דצתקונא דתקיפא, עלאה דלעילא וכו' ע"ש ע"כ ידאו שלא
 ידצרו שום שיחה צטילה צצה"כ, ומן הדאוי שכל קהילה וקהילה, מקום
 אשר דצד המלך מלכו של עולם מגיע, יעמידו אנשים ע"ז אשר יבגווחו
 צאיומים דצים על המדצדים וצצישו אותם צרצים וצזה כבוד ה' גדלה
 צארץ וכל העם ישמעו וידאו ולא יזדון עוד, ויתנו צמתג וצדקן עדשים
 לצלוס את פיהם צצה"כ מלדצד של חול ושיחה צטילה.

מקורי מנהגים

סימן ד

אומרים כל יום קודם פסוקי דזמרה פרשת צו, משנת
איזהו מקומן ובריתא דר' ישמעאל.

דו"א מסדר ד' עמדים גאון ומיצא צ"ח סי' כ' ע"פ מה דאיתא בקדושין
דף ל' ע"א לעולם ישלש אדם שנותיו, שלוש במקרא שלוש צמטנה שליש
צגמרא ומסיק שם דצבל יום ויום ישלש אדם כן כמ"ס תוס' שם דלא
כרש"י דה"כ תוס' סנהדרין דף כ"ד ע"א דה"ה צלולה כו', ובע"ז דף י"ט
ע"כ דה"ה ולמד ד' דימי כו' ע"ס, וכמי דאמרי' מיד לאחר זרכת התורה
יצרכך, זה מקרא, (צמדצד וי"ו כ"ד) אילו דברים משנה (פאה א' א')
אילו דברים דרייתא (שצת דף קי"ז ע"א) כן פרשה לו הוא מקרא,
איזהו מקומן, משנה, וצרייתא ד' ישמעאל הוא תלמוד כמ"ס המשנה שם
סי' כ' למדרש הוא כתלמוד, ומה שצחור דווקא איזהו מקומן? לפי שאין
צבל אותו הפרק מחלוקת (צחיס מ"ז ע"א) והיא משנה גדולה למשה
מסיני ויש זה ג"כ ש"מ' תיבות, ועם הקריאה ה"ה כמנין משה, לרמוז
שהתורה שצ"פ ניתנה למשה צסיני וצרייתא דר"י היא תחילת תורת
בהים וכיון דרוצס על ענין קדצנות שיכא לקדצנות הו"ט וצבל"ט צ"ס סי'
תק"ד כתצ הטור עוד טעם אחר, דאיזה מקומן כנגד תמידין תקומס
ע"ס וכיון דהס צוקוס קדצן לריך הנתפלל להבניע את לצו לפני השי"ת
כמו המקריצ קדצן שהי' מתכוין כאילו הקריצ א"ע ע"ג המצח וצבהקדצת
קדצן ג"כ היו נתפללין כמו דאיתא צמס' תענית דף כ"ז ע"כ דמשמרות
ומעמדות היי מתוקנים להס עמסס וכת' עולותיהס וצחיהס לדלון
על מצח' כי ציתו צית תפילה יקרא לכל העמים, ועכשו דצטלו הקדצנות
כתקיימו התפילו' כדאי' צצרות דף כ"ו ע"כ תפילות כנגד תמידים תקנו
ע"ס וכתיו ונשלמה פדים שפתינו ולכן אמרו ז"ל צצרות דף ל"ב ע"כ
גדולה תפילה יותר מן הקדצנות כו' ופירושו לפי כוונת התוס' שם יותר
מן הקדצנות צלא תפילה ע"ס. —

וכנט הדעצ"ס כתצ צספרו מורה נבוכים פרק ל"ב מחלק ג' דטעם
הקדצנות הוא, לפי שהעבודה הכוללת אשר גדלו עלי' אז היתה להקריצ
מיני צעלי חיים צהיכלות, אשר העמידו צהס הללמים להשתחוות להס
ולקטור לפניהס, ומפני זה ליונו הסס לצנות היכל לו, ומצח לס' ו,
ושיקטירו לפניו, והגיע התחצולה שנמחה זכר ע"א והתקיימה הפינה
הגדולה האמיתית צאומתנו, והוא מליחת הסס ואחדותו ע"כ כוונתו
צקילוד ועפ"ז התעוררו מתי מספר לצטל כל התפילות אשר יש צהס
לירוף מה עס הקדצן למען אשר סס קדצן לא יזכר ולא יפקד, כיון דכבר צטל
הטעם שאין עוד עכ"ס צינינו המקריצים לאלוהיהס, גם טומרים כי
קיצון גליות לא יהי' וכי מלות קדצן נפלה ולא תוסוף קום אף לעתיד
לצא מטעם שצטל הטעם, וכיון דצקדצנות קיימינן, אמיכא צהו מילתא

מקורי מנהגים

לחזק ידים דפות; אולם אפס קלבו נאזיב על דצדיהם, כי אם אסתיר
 טעותם החל וכלה, נוכל להתחדד חיבור שלם צפני עלמו, ולא לזה
 שמרי מערת כוונתי במחצת הזאת, בכל זאת מזה המעט אשר אצטר
 צהערה בעלמא, כל עין רואה יראה כי משענתם על קנה דלוך:
 א' הלא הרמז"ס צעמנו שהוא צעל הטעם, לא מנע להתפלל, כמונו
 היום אע"ב דכבר צימיו צעל הטעם וצעל הקרצנות, וז"ל שם, זה המין
 מן העבודה ר"ל הקרצת הקרצנות, ואע"פ שהם לשמויתעלה, לא היו
 עליו כמו שהי' בתחילה ר"ל שיקריז בכל מקום וכל זמן כו' אצל
 התפילה והתחינה היא מותרת בכל מקום וכו' ע"ש והן הרמז"ס לא
 נופל מכל פילוסופי זמנינו וכי הוא לא ירד לסוף עומק דעצם? ב' הלא
 טעמו של הרמז"ס כבר קדמנו המדדש זויקרא דזה פרש"י כ"ז ת"ל ר'
 פנחס צס"ד לוי אמר משל לזן למלך שגם לזו עליו והי' למוד לאכול
 צס"ד נצלות ועדפות, אמר המלך זה יהי' תדיר על שולחנו ומעלמו הוא
 ידוד. כך לפי שהיו ישראל להוטים אחד ע"ז; צמלדים כו' אמר הקצ"ה
 יהיו מקריצין לפני בכל עת קרצנותיהן צאולה מועד והן נפרטים מע"ז
 כו' ע"ש, ואפ"ה התלמוד והמדדשים מלאים מזה, דתורתנו ותפילתינו
 היום צמקוס קרצנות, צסלהי מנחות דף ק"י ע"א ח"ד ילחק מאי דכתיב
 זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם, כל העוסק צתורת חטאת
 כאילו הקריז חטאת, וכל העוסק צתורת אשם כאילו הקריז אשם;
 וצמ"ס תענית דף כ"ז ע"ז וצמבילה דף ל"א ע"ז אמר אברהם דצ"ט ע'
 שמא ישראל חוטאים לפניך, אית עושה להם כדור המצול וכדור הפלגה?
 אמר, לאו; אמר: דצ"ט ע"ז אירענה? אמר לו קחה לי עגלה משולשת
 כו' אמר לפניו דצ"ט ע"ז תינה צזמן שצ"המקד קיים, צזמן שאין צה"מק
 קיים מה תהא עליהן? אמר לו כבר תקנתי להם סדר קרצנות, צזמן
 שקודין צהם לפני, מעלה אני עליהם כאילו הקריצוס לפני וכו' וכן
 הוא צשמות דזה פרשה ל"ח וכמוהם צהרצה וחרצה מקומות קלרה
 הידיעה מהכיל, הדי לפנינו, דאע"ג דצעל הטעם מ"מ נתקיימו התפילו'
 צמקומם? ג' הרמז"ן צפ' ויקרא הקטה על הרמז"ס וז"ל הנה הם דצרי
 הצאי ירפאו שצד גדול כו' כי לפי טעותם של מלדים לא תתדפא מחלתם
 צזה כו' ויותר תתדפא המחלה, צאכלינו מהם לשוצע שהוא אסור להם
 ומגונה צעיניהם ולא יעשו כן לעולם, והנה נח צלאתו מן התיצה הקריז
 קרצן, וידה יי' את רוח הניחוח, והצל הציא גם הוא מצבורת לאנו
 ומחלציהן וישע ה' אל הצל ולא הי' עדיין צעולם שמת ע"ז כלל, וצלעם
 אמר את שצעות המצחות ערכתי ואעל פר ואיל צמזחה ואין דעתו
 עתה לשלול אמונות דעות לא נלטה צכך כו', ולענין הקרצנות, את
 קרצני להמי לאשי רוח ניחוחי וחלילה שלא יהי' צהם שום תועלת ודלון
 דק שלילת הע"א מדעת השועים עכ"ל; גם צפרשת צראשיצ כתצ ויצא
 קין וגו' והצל הצי' גם הוא וגו' וזה יחסום פי המצהילים צטעם הקרצנות,
 ע"כ והצעל עקידה שער נ"ז כתצ וז"ל וכבר השיגורו האחרוני צטענות

מקורי מנהגים

חזקות ורבו על קדקוד. סדרתו זאת מכות גדולות לא זורו ולא חוששו,
 ומעטס ריצוי הקרצנות, וחומר דקדוק ענינים ופדעס ורוצי תורתס
 ומשפטיהס וכל הלכותיהס שאי אפשר שיחי' הכל ללא דבר וכו', למע
 לו לשלמה המלך להעלות אלף עולות פעם אחת וליתר המלכים אשר
 כן עשו אשר לא נוו עליהס, ודי להס מהאיסור מה שהתירה התורה
 ומה יעשה אל קרצנות האצות אשר העזירו גילולי ע"א מן הארץ, גם
 קרצנות הראשונים, אדם קין, הצל, ונח, אשר לא קדמה להס ע"א
 מעולם וכו' וע"ס איך מתמרמר על פי' הגרצוני שעושה עלמו זקן ציתו
 של הרמז"ס ומליץ צעדו לגלות אמרים נסתרים וצשער כ"ח הקשה עוד,
 האמנה אס הספיקו דצדיו לתת טעס לכונתו יתצרך לצורך שעה, הנה
 צחינת מה שמשך אחרי כן תשוב הקושיא למקומה, וזה: כי העס הכול
 סרו מהר מדרך התורה והמורה אשר ליום ולא נתקיימו צו וצתועלותיו
 וצפרט צכל מה שהשתדל כפי סדרתו, להרחיקס מהעצרות הזרות
 והטכרות כמעשה הקרצנות, כי הנה הי' להיפוך כי למדו המעשים ההס
 ונשתקעו צהס והמה מלביהס, שדיהס, כהניהס ונציאיהס השחיתו.
 התעיצו מכל העמים, אשר הוא יגורי מפניהס, כמו שהוא מצואר
 צנציאים וכתוציס כו' הנה צאמת יהי' כמו השתדלתינו צאילו הקרצנות
 כו' פועל דיק וצטל כו' והנה דצרה' והוישדתו לא תשוב דיקס? ה' הרלצ"ב
 צפ' לו כתצ טעמים אחדים לקרצנות, גם האצרצנאל צפ' פנחס וצפרט
 צהקדמתו לספר ויקרא מחזיק טעס הרמז"ס ומוסיף עוד טעמים מדילי'
 וכן האלשיך צפ' ויקרא כתצ טעס אחר. ועפ"י טעמיהס לא נפתח קשר
 התפילה עם הקרצנות עד היום, ואיכה נדע את הדבר מיומי הלודק?
 ה' הרמז"ס צעלמו אחר ציאר טעס קרצנות צכללס, חוזר ופורט טעס
 כל אחת ואחת צפרקי מ"ו מ"ז מחלק ג' וכתצ: אלל הקרצת יין לנו
 גצוך צו עד היום, איך לוי' להקריצו, וכצד היו עוצדי עצודה זרה
 מקריציס אותו; ולא נראה לי צו טעס, הדי חזר והודה מצוכתו, וכן
 חזר והודה שלא צלל טיבה לכל מעשה הקרצנות, כמו צאצו וצני תולכת
 ושתי ליפרים לא צמנודע ולא צפרה אדומה? ו' אס נדייק צטעמא הלל
 אי' צמדרס הכ"ל עד שלא הוקס המשכן, היו הצמות מופדות, ואחר
 שהוקס המשכן והקריצו צצמות ופורעניות צאה עליהס, היו אלו' אומרים,
 עוצדים לשמו והוא הודגן (צתמי')? לכן אשר להס הקצ"ה הצמות ע"כ
 לפ"ז יאמרו צצמנינו לא יהרהרו אלו' אחרי מידותיו של הקצ"ה ולא יסתעף
 חילול השס, ויהי' היתר צצמות? וכן אמרו חז"ל נידה דף ל"א ע"צ
 אשרה התורה נדה כדי לחצצה על צצלה, יאמרו לחצצ אותה גם צצתה,
 ותחי' א"כ פרמה לכל התורה כולה? ז' העולה על כולה, איך נצדא
 יתחכס על צוראו, כל הקרצנות, כללותיהן ופרטותיהן, נאמרו ע"פ ה'
 ציד משה, ומי הוא אשר ימלאנו לצו לאמר, הנסתרות לה אלהינו וגלות
 לו? כסס שחקר אלוה לא נמלא ותכלית שגדעבו הוא, שלא נדעבו, כן

מקורי מנהגים

ח

חקר מלותיו חוקיו ומשפטיו ככוונתם הנסתרת נעלם מעין כל חי צלתי
 לד' לזדו; אמנם התורה היא כפטיש יפולן סלע וכפלים לתושי', נבלה
 ונסתר, ודק להנגלה שם דמז"ס ז"ל עיונו, כי סמך על הטעמים
 הנסתרים שהם יתנו מורך בלב איש, אשר ידלה לזלזל בהם, וזה הצטל
 טעם הנבלה, עוד טעם הנסתר קיים, ואף דמלינו שנתצטלו כזר צימיהם
 כמה מלות לאורית' שהצטל טעם המלות, כדאשכחן סוטה פ"ט משנה
 ט' משרצו הרולחי', צטלה עגלה עדופה; משרצו המנאפים, צטלו מים
 המאדרים? שאני התם דהטעם מפורש בתורה עלמה, צעגלה עדופה
 כתי' לא נודני מי הכהו, ומילא הוא כמפורש בתורה, שאס דצו הרולחים
 ונודע מי הוא הרולה, פסקה המורה, וכן צסוטה כתי' ונקה האיש
 מעון דצאה צו הקצלה צומן שהאיש מנוקה מעון, המים צודקים,
 ומילא כשרצו המנאפים והם עם הזונות יפדרו, הוי כמפורש בתורה,
 שאין המים צודקים אותה, והעד ע"ז פירכת הגמרא עלמה, מי איכא
 מידי, דמדאורית' צטל גיטא ומשום מה כח צ"ד יפה שדיקן א"א לעלמא?
 גיטין דף ל' ב' ע"א, ומי איכא מידי, דמדאוריתא לא משמע שציעית ותקנו
 דצקן דתשמע? וכן צכמה וכמה דוכתא עד דסקיל וטרי התלמוד צסוגי'
 כולה ומסיק מה הי' העיקוד שעל ידו עקרו דזר תורה וכן חזר השיטה
 צכל הס"ס, כל היכא דחכמי המשנה והתלמוד צטלו ע"ס בתורה הי'
 להם עקדים פדעים עפ"י כתב או קצלה. כמו שהי' להם יטודות מיוחדות
 לצטל צ"ד דצדי צ"ד חצירו צאיסורי דרצקן ותקנות ומנהגים, ולצארס פה
 אי אפשר, כי דמזים ולינוים בלזר להדאות אי' איפוא מקומותם, לא
 יספיקו, וציאוד הענין על צדויו, דחצ ועמוק מאוד, ואם חיצורי
 הנוכחי יעלה לדנון ויגזור ד' אותי לחיים, אלויה אי"ה ספר מיוחד על
 עקדים האלה, מ"מ צרוד כשמש דהם ז"ל היו דשאים לצטל דהי' להם
 צקצלה, עד נתי תתקיים המלות ומתי תצטל, משא"כ עתה אין צדינו
 אלא מה שהנחילנו לנו אצותינו ואין לנו צקצלה אם אפשר לצטל איזה
 מלה לאוריתא צאיזה זמן ומקום, כי כל אשר הודעה לעשות ע"י העקדים
 כזר נעשה, וחלילה לנו להפר דזר תורה. יש לי עוד צזה טעניות נלחיות
 אך מה לי להרחיב הענין על חכם, העיקוד כמו שהשיב החזר על שאלת
 הכזרי סו' כ"ה נאמר צ' דטעם הקרצנות נעלם ועמוק מאוד מאוד
 עיני הצחינה ע"ס — ומענין קיצון גליות אחלה פני כל קודא מחצתי,
 לעיין היעצ צס' עוללות אפרים ח"ד ע"ה מאמר תקס"ד שמציא מנציאים
 האחרונים ומי"א נציאים שצדי עשר חון מיונה, חצילות דאיות צתנחומי
 אצלי ליון. ועיין צאיגרת תימן להדמז"ס ז"ל; צס' מעייני ישועה על
 דניאל מהצדנאל וצפרט צס' משמיע ישועה מהצדנאל שכל החיצוד
 כתייסק על גאולה העתודה, ואז תתחזק האמונה צקצז כל לב, על
 גאולתנו ועל פדות נפשונו, ומה שמקדימין אמירת פרשיות הקרצנות
 לתפילה, הוא מטעם שכתב צעל מגלה עמוקות אופן דל"ט וז"ל התקינו

מקורי מנהגים

מתחילה לסדר הדצנות שהם לקציל כהנים בעבודתם, מן צדוק שאמר
עד ישתצח הם פסוקי דזמרה, בגד לויס צידים וצומדס, ואח"כ ק"ט
וצרכותי צסוד שמע ישראל, שהם ישראל צמעמדס, וסדר הקדימה צצדכו
ס"ע, מצואר צארוכה צמס מגילה דף י"ז ע"ג:

סימן ה

נוהגים לומר ט"ו שבתים שבברכת ישתבח בנשימה אחת.

מנהג טעות הוא, ונסתעף מהא דכתב המג"א צפי' כ"ג סק"א צסס
השל"ה, דכל הט"ו שצחים שצשתצח מן סיד ושצחה וגו' עד מעתה,
אומר צנשימה אחת עכ"ל אזל צנחילת מצכוורו טעה צזה, והוא
כצגה היונל' מלפני השליט דכוונת השל"ה שממנו תוליו, אינו אלל על
י"ג שצחים אולם לעיקור המקור שממנו גט השל"ה הוליו את סצרתו,
א"ל לאומר ט צנשימה אחת רק שלא להפסיק ציניהם צשתיקה או צשיחה,
דיסוד המנהג הוא מהזכר פ' תדומה דף קל"ג ע"א ות"ל, כיון דמטי צד
גט לישתצח, נטיל קצ"ה האי כפרל ושוזי לה קמי וכו"י שדיואת לאתפתקל
צמיתי מלכא עלאה, ואלטרדיך לאכללה לה צתליסד מכילין דדחמי עללין,
דיננהון אתצרכת אינון תליסד צוסמין עיללין כו' והכא אינון סיד ושצחה,
הלל ותמרה, עוז וממשלה, נלח גדולה, וגצורה תהילה והפארת קדושה,
הא תריסר, ולצתד לחצרה לה צהדייהו ולימל ונלכות, הא תליסד,
כגון דהוא מצצרכת מיינייהו, ועל דא אלטרדיך צשעתא דאיתכל לית מיינייהו,
לשוואה דעותא ולצח להאי, ולא לשתאי כלל, דלל ליפסק צינייהו כו'
מכאן ולהלאה, אל ההודאות וכו' עכ"ל והשל"ה צעניינו תפילה וקדישה
צס"ת מציואו וסיום עליו, ע"כ מן הראוי לאומרה צנשימה אחת הדי
מצואר דכוונת הזהר היא רק שלא להפסיק, וגם זה היינו רק צתליסד
לא צחמיסד; ועיין צס' משנת חסידים דף ס"ה ע"א וכן הוא צכוונת
וצחיי אדם כלל ו"ח כתוצ ג"כ רק י"ג שצחים עד ומלכות, ומציוא מפורש
צסס הגאון מוה' אל"י ז"ל מווילנא, דמשמע מזהר תדומה דלל יפסיק
עד ומלכות, אזל א"ל שאמר צנשימה אחת עכ"ל וכן נראה לעין כל
מדברי זוהר הכ"ל.

סימן ו

אומרים יוצר ופיוטים ברוב שבתות השנה וברגלים.

מימות הפייטנים נתוספו תפילותינו הרבה מאוד, קודם תפילה י"ח
אומרים יוצר, אופן, מאורה, אהבה, זולת, וגאולה, ולאחר י"ח מוספיו'
כהנה וכהנה יולדות ופיוטים כולם מכונים קדוץ' נועדיקון קול' דנה
ויסועה צאהלי לדיקים, ותקנס ע"פי מאמרס ז"ל ולואי שיתפלל אדם
כל היום כולו, גם מכונים קדושות ע"ש התפילה צמקום קדושות, והנה

אנכי הדל והלעזר לא אוכל להגלע מחוות דעתי, כי לעת כזאת שמלכד
 דבי דעמא אשר מאז שמו נחסס לפיהם לצלתי אומדס, גם עמא דזר,
 אשר הספיק להם תמיד מילות צלי כוונה, עתה הם לוועקים ודועסים
 נגד הפיוטים וישמחו כי ישתקו. לעת כזאת רכון הדבר ללאת י"ט לחשוז
 על תחזולת לצל תוסף עוד שערורי' צצית תפילתינו, ואתם קודאי
 מחצתיו, הידאים וחדדים לדבר יי! ידעתי כי טרם תרחוק התגללות
 סצדתי, תשפכו עלי תמדורים, איך אשא פנים לשנות ממשצע שטצעו
 חכמי הפיוטים, ואני בעלמי אודה, כי לא הגעתי לקדסוליהם ואינו
 נצין סיחת חוליין של מחצדי הפיוטים נשמתי עון, אמנם כבודם במקומם
 מונח, וכונתי לכבוד המקום צ"ה, ואין ספק אם המחצדים שזו היום
 לתחי' וקמו מקצדיהם, כי הם בעלמם התידו לצטל קלתם ולצחוד
 תפילות אחרות חלף קלתם. — עיין צהאצן עזרא צס' קבלת ה' א'
 על פסוק אל תצהל על פיך וגו' כתצו"ל אסוד שיתפלל אדם ויכניס
 בתוך תפילתו פיוטין לא ידע עיקוד פירושם, ולא יסמוך על המחצד
 דרוננו המתמין, כי אין אדם אשר לא יחטא, או כי המעתיקים חטאו,
 והנה העתקת כל דברי אצן עזרא תעלה ארוכה, כי מאריך
 צחרון אפו שנים ושלש דפים צפרט כי צמעט מזלזל אותם ולטייל
 מומן שצבלוי צקדושים וכבוד ד' הספר דבר, לכן אעתיק רק קילור דבריו
 והוא. א. רוצי הפיוטים חידות ומשלים, ולמה לא נלמד משלמה שלא
 הי' חכם כמוהו אחריו והנה תפילתו שהתפלל מודעת וכל יודעילה"ק
 יצין אותה, וכן תפילתו של דניאל וכן כל תפילה לחול ולקודש שתיקנו
 הראשונים אין צהם חידות ומשלים; ב. מעורצט צלסון תלמוד, ומי
 הביאנו צלדה הזאת להתפלל בצלמות נכדיות, הלא נחמי' הוכיח המדצדים
 לשון אשדודית ואף כי צעת התפילה, ולמה נתפלל צלסון מדי ופרס
 ואדום וישמעאל? ג. חמי' המילות שהט צלסון הקודש יש צהם טעיות
 גדול, ולה"ק ציד הפיוט עיר פרולה אין חומה, שיעשה מן הזכרים
 נקצות וכן להפך; ד. שכל הפיוט נלא מדרשות ואגרות וחכמינו אמרו
 אין מקרא יולא מידי פשוטו, א"כ אין ראוי להתפלל אלא על דרך פשט
 ולא על דרך שיט לו סוד, וסיוס דבריו לא אוכל לצמד אחד מני אלף
 מטעות הפיוטנים והטוב צעוני שלא יתפלל אדם צהם ולא נענט צדן
 עב"ל, והעתקת קילור דבריו הוא ג"כ צאלור השדשים שרט עתד ועוד שס
 צטס הד"ק וצ"ל, הלסון קנדה אללינו ונדיך להדחיצ' צדמיון הנמלא,
 אך שלא נלא מדדך לשון המקרא, כמו שטעו קלת צני עמנו הנקראים
 צטס פיוטים צקדוצות אשר הצרו ורוא חטא גדול עליהם, והמתפלל
 צהם מזכור עונם ומחדש עון לעלמו, המקום יליצו ממכסול הלסון
 לצלתי נכטיל צו סוגגים עכ"ל וכמוהם עוד דצו חכמי זמניהם, אשר
 פערו פיהם לצלי הק לחסוס פיות עורכי תפלת הפיוטים (ועיין צמודה
 נצוכים ח"א פ"נח) ואך לא הועילו רק אלל כת אחת, ושת' כתות אחרות

מקורי מנהגים

צעם, לא פנו אל המעדרים, כי צעת ההיא היו גאוני עולם, חכמים
 וסופרים זקיאיש צתלמוד וצאגרות המדרשים, יודעי חידות ומלומדי משל,
 ולהם היו נקל להצין תוכן הפיוטים כפי כוונת המחזרים, ולא עוד
 אלא שהיו אז קדושי עליין צעלי חכמת אמת, כל דז לא אנס למו צנגלה
 וצנסתר, ונפסס חסקה יותר צאילו הפיוטים מצטארי תפילות המסודרות
 צלסון לחה ונקי, ומה שהוא לנו חסרון. היה אלכס מעלה, בדאי צס'
 מעצד יצק מאמד אמדי נועם פכ"צ צצ' תלמידי האד"י ז"ל, וז"ל גם מורי
 לא היו חפץ צשום פזמון או פיוט מאותם מסדרו אחרונים רק מן הראשונים,
 כמו תפילת ר"ע וד' ושמאל, וד"א צן ע"ך, וד' אליעזר הקליר ודונמתס
 לפי שנתקנה על דרך האמת, אך לא האחרונים שלא ידעו דרך הקצלה
 ואינם יודעים מה שאומרים ועושים צסדר דיצודס צלי ידיעה כלל ועיקור
 ולא היו אומרים כלל, וצפרט יגדל אלהים חי, וודוי אשמנו צאומד וצפועל
 וכו' וכוונא, לא היו דולה להומד כלל עב"ל זו כז אחת, ונוכח אלה
 המוני העם לא ידעו ולא הבינו אף מילה אחת, אולם צעדה צהס תשוקת
 העצוד' ביקוד אש אובלת ולא פסק פיהם מהתפלל, ובהצדי עליהם
 עול גלויות, וכן הכזידו ע"ע עול תפילות פיוטים, אולי צצותן יגאלו
 מצרותם, ומי זה ואיזה הוא אשר מלאו לצו למהות לאלה שתי כתות?
 וצכן כתיסדרו ונצטאר יסודס אמין והזק; אמנס כת השלושית צעלי תורה
 אשר ידעו להצחין צין לשון לחה ללסון עלגים, אצל לא היו צקיאיש צמדדשות
 ומכ"ס צחכמת הקצלה, כמונו היום, המה לא קיצלו עליהם
 מעיקרא, וצעד אלה הועולה תלונת מתנגדי הפיוטנים, וכדאי צמהדי"ל
 ה"ל תפילה וז"ל היו כועס על הצחורים שהיו לומדים צכה"כ הוס' או
 שאר דברים צשעה שאמדו הליצוד קדוצ"ן והס לא שמו לצס לאמד אותם,
 עב"ל, אצל עתה צצמנינו אין איתנו יודע כל המאמדים ותולי תילין
 האגרות והמדדשות הדמותים צחידות הפיוטים, ואלה אשר הם צני תורה
 חכמים ונצונים, באז כעתה חוסמים פיהם עלאומדס כלל, ועלתה
 צימניו, כי גם המוני העם נותנים כהן סודרת ומזלזלין הפיוטים מצלי
 דעה יותר מאלה אשר זלזלו אותם צעעס וצצדא, אך לא נירא לדאות
 כצלע את הקודש ולהיות כשז ואל תעשה? והנה ידעתי מך ערכי וחלילה
 כי להעיץ פנים ללמד פני תצל תצונה לאמד: כנאת וכנאת עשו, אך
 אמרתי לחווח דעתי, והיו אס גדולים חקרי לצ יסכימו עמדי, אז יסתעף
 התיקון מהם; אמנס לתיקוני כוונתי ולא לעוותי, לא יאות תיקון
 כללי לכל עדת צני ישראל, אשר איתנו יוטצים צתוכס, כי כל עירועיר,
 אשר אנשי העדה לא ירגישו ההבדח ומחזיקים צצדית אהבה עם כל יצן
 כושן, הנה להם, מוטצ שיהיו כמו היו וצדית שלומס לא תופד, ועון
 פלילי יהי לעודד אותם עוד הם לא התעוררו, כי אז זה ינענע ראשו
 וזה יסדצ. ומה נקל להפדיד איש מאת דעהו? ואין כלי מחזיק צדכה
 לישראל אלא שלום. וצפרט צמקוס קדוש צצה"כ, אולם דצים עתה צתי

מקורי מנהגים

כניסיות, כצוא תפילות הפיוטים הכל הולך כספינה שלי מלח זה נכנס זה יולא, אלה מלחשים ציחה צעילה, ואלה צעסקי מו"מ, זה זהר מכולם, פיו סתום והמחזור פתוח, כן הש"ץ מפלף כיונה פותה אין לז, ועלימו תעוף מלתו, לכן נראה דהיולדות והפיוטים שלפני י"ח יש לצעלם מלאומדס כלל, וכן המחזר צא"ח סי' ס"ח כתב וז"ל יש מקומם שמפסיקים בצרכת ק"ש לומר פיוטים ונכון למנוע מלאומדס משום דהוי הפסק עב"ל, ואף הרמ"א שכתב דאין איסור דצד מ"מ פוסק דהמיקל ואינו אומדס לא הפסיד, דק שאין לפרוש עלמו מהליצור וכן האגור אף שהוא מסיים שקיים המנהג. כתב וז"ל צענין להפסיק בצרכות של ק"ש לומר פיוטים, דאין ה' שלא להפסיק וכ"כ מהר"ם וכן הרענ"ס וכן נראה לדאש, וכן כתב אצן עזרא אמנם הפיוטים שאומרים אחד תפילת י"ח, דצ"ס מהם קלים יפים ומצוארים אע"פ שיט כמה צעלי לשון מטיבי שפה ויוכלו לחצר תפילות יפות מהם אין לזוז מהפיוטים, כדאי' צירושלמי ספ"ג דעירובין:

סימן ז

נוהגים לנשק הציצית בבל פעם שמגיעין לתיבת ציצית.

איתא צ"ס צרכת משה עמוד ק"ו וז"ל מה שנהגו כשמגיעים למלת לילית צק"ש לנשקן, הלא גילה זו תמיד צאמלע הפסוק, ואינו מוזכר צסום מקום מנהג זה, דק צסו' ס"א סעיף ה' איתא וכשאומר ורליתם אותו ימנעם צצ' לילית שלפניו, אצל לנשקן מאן דכד שמי' ? לצד צסימן כ"ד סעיף ד' כתב הרמ"א נוהגים קלת לנשק הליית צעבה שדואה צס כו' אצל צק"ש לא אמר, והדצ הגאון מוה' איבק ז"ל שהי' אצ"ד ד"ז ק"ק שקורזאמוט כשמעי דצרות האלה, ענה ואמר שהלא עלת לילית צלה צעעם מפסיק ככל פעם? הסצותיו: לדצרו מה מקשו תוס' צאנא ד' הושיעה נא (צמס' סוכה דף ל"ו ע"ג ד"ה הוא אומר כו') הלא הוא צעעם אתנחתא? ורליתו כתב יד ממנהגו דצינו אליהו ז"ל וזה אהת מהם שלא נשקן צק"ש ובי' כניס קדים על נפש עיפה, והצצתי להגאון מהר"ז אצ"ד ד' פ"פדמ. שנסקן דק צעבה שאמר ורליתם אותו, וסצדא נכונה היא כמ"ס צסו' כ"ד ס"ד ע"ש והצן עב"ל והנה מה שהקשה הגאון מוהר"א ז"ל מעעם מפסיק אשתמישו המקסן והתדלן, כי על לילית הנהג, יש צלילית נגינה משרתת, מדכא, ולפע"ד כניס דצרי צרכת משה, דנשיקת לילית היינו משום חיצוצ מלוה — כעין דמלינו צשמות דצה פ"ה וצתנחומא פ' שמות וז"ל. אמרו דז"ל כל נשיקות של תפילות הן, חוץ מג' כו' ע"ש, ובמו צס"ת הצאים התינוקת לנשק התורה כדי לחנכס ולדעס צמנות, וכן צתפילין ומזזה נוהגים לנשקו משום חיצוצ מלוה ומש"ה מנשקין ג"כ את הליית, ולמה תהא עדיפה מלוה זאת מהמלוה

מקורי מנהגים

דבמינחא, כל פרשה דלא פסקה משה, אן לא פסקין צמס' זרכות ד' י"ג ע"ג, והמג"א צמס' רפ"ג סק"א כתב צמס הזהר ויקהל ד' ר"ו ע"ג אסור למען דקארי צאוריתא למיפסק פדשתא או אפילו מלה חדא אלזא צאתר דפסק משה כו' ע"ס? והא לא גרע מהפסק ע"י שתיקה דפוסק אן העזר סי' ס"ג לדינא דאסור להמתין צמידה חדשה כדי לענות קדיש וקדושה, וכ"ס דאסור להמתין צין גאולה לתפילה וכ"ס דאין נכון להפסיק צשתיק' ממש צאמלע פרק כל שלא לצורך, ואיני מחלק צין הפסק זמן הרצה כהפסק מעט ע"ה ראיתו לזה לפ"י כ"ס דאין נכון להפסיק צאמלע פסוק של תורה, צשתיקה ע"י נשיקה; וידוע מה שכתב המג"א סי' כ"ה ס"ק כ' צמס כ"הג צכללי הפוסקים, דכל דצר צבעלי הקצלה והזהר חלוקים על הגמרא, הלך אחד הגמ' והפוסקים, מיכו אס צעלי קצלה מחמדים, יש להחמיר ג"כ, וכל דצר שלא הזכר צגמרא ופוסקים אע"פי שזכר צקצלה, אין אנו יכולים לכוף לנהוג כן עכ"ל לפ"י נשיקת הליגית צק"ס לא לצד שלא נזכר לא צגמ' ולא צפוסקים לנשקם צכל פעם שמיגע לתיצה ליגית, אדרצא מדינא דגמ' אסור להפסיק צאמלע הפסוק, לכן נראה לי שלא לנשק הליגית רק צגאמנים ונחמדים, וזה אין לחוש להפסק, כמ"ס הכל צו מצילו המג"א סי' תכ"ג ס"ק ח' דדוקא צתורה וצנציאים אסור לחלק, אלז צכתוצים טדי.

סימן ח

בקדושת שחריתות אומרים הקהל נקדש ובמוספים נעריצך.

מנהג טעות הוא, הליצור לריכוס להיות שותקים ורק הש"ץ צלצר אומר נקדש וצמוסף נערייך, עד שמיגע לתיצה קדוש, אז עונין הליצור קדושה וכן כשהש"ץ אומר לעומתם צרוך יאמרו, וגם וצדצרי קדשך כתוצ לאמור, שותקים כל הליצור. והטעם איתא צתסו' הרמ"ש. כלל ד' סי' י"ט משום דאין קדושה צפחות מעשרה ולפ"י: אס כל אחד יאמר נקדש או נערייך תהא קדושה ציחיד, חוץ אס איחר אחד לצורא לצ"הכ ונתפלל י"ח עס הש"ץ אז יאמר עס הש"ץ נקדש דאין זה קרויה יהיד כמ"ס תוט' זרכות ד' כ"א: גם זה טעות שמתקדים כשאומרים ק"ק דאין לריך רק לעוף על רגליו מעט כדאי' צמד' תנחומא פרשה לו מדבתיצ וצשתים יעופף. ומה שאומרים צקדושת מוספים: שמע ישראל ואני ד' אלהיכם איתא צשיצולי לקט סי' מ"ה וז"ל מלאתי כתוצ צתסו' הגאונים לפי צימני רצ גזר יוצגדר מלך פרס שלא יקראו ק"ס מה עשו חכמים שצאותו דוד? תהנו להצליעו צין הקדושות, רישא, שמע ישראל, וסיפא אני ד' אלהיכם ולמה תקנו לומר צהצלעה כן? כדי שלא תשתכח ק"ס מפי התינוקות וצקשו דחמים מן השמים וצא תנין צחלי היום וצלע יוצגדר מלך פרס צצית משצבו וצטלה הנזירה אמרו חכמים שצאותו הדוד לא נצטל שלא לאומרה

כלל צקדושה כזי שיתפרסם הכנס לדורות אלל נקצב אותם צתפילת המוספים וצתפילת כעילה שאין שם ק"ש כלל .

סימן ז

בשני ובחמישי אומרים והוא רחום אחר תפילת ח"י .

כפ"י פדקס איתא צסס מדרש וז"ל ג' זקנים תקנו והוא רחום שתפסס מלך אחד לר' שמואל, ולר' צנימין, ולר' יוסף ונתנסו צג' ספינות צלא מנהיג ושלחם צים ונתפצרו למדחקים, ולמקום שצאו הולך להם מאלוד ועמדו צתפילה וכ"ל יחד מקלת כו' וימת המלך צתחלואי רעים, ועמד מלך אחד והטיצ להם מאלוד ושלח תפילתם צכל תפולת ישראל לאומרה צה"צ עכ"ל וכמדומה זה המפרש שמוע שמוע ולא שמעה על צורדי כי ממהות והמשך הלשון ניכר, שאין זה מדרש כל עיקור, אצל צכלצו מפורש טעם תיקון והוא רחום דע"י נס גדול נתקן, עוצדא הוי צספינתא דיהודיאי איתא מן גלותא דירושלים לאתרא דדר תימן הגמלא, א"ל מן עם אתון! צעיקן למנסע לכון כמה דמנסה חנני מישאל ועדרי צבו אתון גורא, א"ל הו צלן זמן תלתין יומין, יריצו להן זמן, יתצו צתעניתא, וכל יומא, מאי דחזו מחלמא הוו משתאי צאפי קהלל, וכדצעי למשלם תלתין יומין הוי תמן חד סצא, דדחיל חטאין ולא היה חכים כולי האי אצד לכו אנא חזאי צחלמא דאקדי לי הד פסקוי דהוי כתיצ צי' תדי כי ותלתא לא ולא ידענא מאי האי? א"ל חד סצא חכימא להדא האי קרא וודאי דאחי לן מן שמי' כי תעצור צמים אתך אחי ונהדות לא יטעפוך, כי תלך צמו אש לא תכוה, ולהצה לא תצער צך, את וודאי תיעול צגורא ותשתניצ, דהא וודאי מן שמי' אתדחיש לך ניסא, עצדו צטעם הגמונא נודא רצתא לחדא, ועל האי סצא דחלם האי חלמא צבו נודא, ואתפליג אשתא לתלתא חילקון, ואחזו דעלו צהור תלתא לדיקי לקצולי אפי דהאי סצא, והנהו תלתא סצא שצחו ואמרו והוא רחום, קדמאם אמר עד אנא מלך, תנינא אמר עד אין כמוך. תלתאי אמר מתמן ולהלאה, וכולס מתחילים צרהום וגם מסיומין צרהום עכ"ל וצכל חלק יש י"ח אזכרות, נגד י"ח צרכות וע"כ אומרים אותה צעמידה — ומה שתקוהו דוקא לומר צשני וחמישי? היא מטעם שהם ימי דרון, מהאי טעמא עלמיו, שנתקן קריאת התורה צצ' וה', דאי צתנחומא פטוק וד' המטיד על סדום דמשה רצינו ע"ה עלה צחמישי לקבל לחות אחדונות וירד צשני ונתלנה לו המקום ע"כ ותוס' צ"ק דף פ"צ ע"צ צד"ה כזי כו' והע"ז צא"ח סי' קל"ד מציאים מדרש הנ"ל — ולכן נמי קנת נוהגים להתענות צצ' וה' כדאי' ג"כ צמדרש הנ"ל ומוצא צס' היסד לר"ת על הלכות וע"ת אות תקט"ז ע"ס וכן איתא צאליהו צוטא פ"ד ז"ל וצארצעים יוס אחדונים שעלה משה להר סיני להציא את התורה גזרו יוס לוס ותעניית.

מקורי מנהגים

וציוס האחרון שזכולם, שהוא סוף ארבעים יום, גזרו תענית ולנו
 צתעניתם כדי שלא ישלעו זהם יגד הרע כו' ואמר הקצ"ה לישראל כו'
 ויהי' לכם יום זה. יום סליחה וכפרה ע"ס, ויש עוד טעם שני להתענות
 צצ' וה'. צאו"ח סוף סימן תק"פ, וע"ס צמג"א סק"ט מה שהניח צתימא,
 ועיין עוד צהרבה של"ה דף קי"ט ע"צ.

סימן י

כסדר תפילותינו אנו נוהגים עמידה, ישיבה, ונפילת אפים.

בעוד שמגיעים לחנוך יש כמה עמידות, א' צשעת הצרכה לעטיפת
 עלית (הטור והמחצר סי' ח' סעיף א') ועממא משום דגנגר לכס לכס
 מספירות העומר דכתיב צי' צקמה פי' צקומה (כ"י וע"ז) ויעמוד כ"כ
 מעוטף לפחות כדי הילוך ר' אמות ואח"כ ימשכו על ראשו וילציטו, ב'
 צצדכת התפילין של ראש ושל יד (הרמ"א סי' כ"ה סי' י"א ומג"א ס"ק
 צ'), ג' צהלות של ראש ושל יד ואע"פ שאין ראוי לצדד זכר לצדד דכתיב
 עלת ד' לעולם תעמוד, עלת, נוטריקון עומר, לינית, תפילין, ד'
 צפרשיות הקדצנות וצכללס מזמור לתורה (מג"א סי' ס"ח), ה' צצדוך
 שאמר וגו' עד סוף הצרכה, והטעם כתצ צתולעת יעקצ צסס א"ז דשצח
 זה תקוהו אנשי כנה"ג ע"פי פיתקא דנפל מן שמיא ומלאוהו כתצ צו
 ויש צו פ"ז תיבות וסימנך ראשו כתס פז, וקצלו לאמרו מעומד כו'
 ע"ס, ו' צווצדך דוד עד אהה הוא ד' האלהים, ז' צשירת הים לדין לאומרה
 מעומד צשמה צכונה וצניגון כמו צס"ת, (צסידורו של הגאון מוהר"י
 ז"ל), ח' צוושצח, ט' צכל הקדשים וצכל צד צצקדושה (רמ"א סי' צ"ו),
 י' צתפילת י"ח (נחצר סי' ל"ה), י"ג צשחוד הס"ף התפילה (רמ"א סי'
 קכ"ד), י"ב צוהוא רחום מטעם שכתצתי צסימן הקודס, י"ג זמן הכולל
 להעמידה קודט י"ה צשחרית מתי שיתחיל הס"ף תהילות לאל עליון,
 צמנחה כשיורד הס"ף לפני התיצה וצערצות כשיתחיל הס"ף קדיש (מהרי"ל)
 וצין עמידות אילו יש ישיבה, וצשעת ק"ס כתצ המחצר סי' ס"ג דמי
 שדולה להחמיד לעמוד כשהוא יושצ ולקדושה מעומד נקרא עזריין ע"ס
 ואח"כ נפילת אפים מיושצ והטעם על כולם צכלל הוא, שאנו מתפללים
 צכל ענין שיכול האדם להתפלל כמו ששעה מדצ"עה דכתיב ואשצ צהר,
 ואנכי עמדתי צהר ואתנפל לפני ד' ומאחר שאין צנו כח להתפלל צענין
 אחר, אנו אומרים ואנחנו לא נדע וגו' (טור) ומס"ה כתצ המג"א דראוי
 לומר ואנחנו לא נדע צישיבה, מה נעשה צעמידה, ולנונו כדי לקיים
 צתחנון לצד ג"כ מנהג משה ליפול על אפיו, ליטצ, ולעמוד, וכן איתא
 צזהר פרשת צמדצר וז"ל ואמאי סידורא דא לנפול על אנפיך? אלא רזא
 אילאה כו' לצתר סידורא דללותא דמיושצ וללותא דמעומד, לקשרא לון
 בחדא כו' ע"ס, צאס אין ס"ת אומרים תחנון צלא נפילת אפים שנ' ויפל

יבוצע וכל הזקנים לפני ארון צדית ד', ונופלים על הימין כשיש תפילין צדועו, ואם לאו יפול על שמאלו (דמ"ח) לפי שילחק צעקידה שבה על לך שמאל. ושיצולו לקט כתב צסס ד' הא' משום דהסיצת שמאל הוא דרך חירות לכן נכנע צאותו יד לפני ד', והכל צו כתב כי כן היו מדצינן התמיד כששחטו אותו על לך שמאל, וכל מי ששחט מדצינן צהמ' על שמאלה, וצסס הד' צו ימין פי' לפי שמלינו כשאלם מתפללי שכינה מימינו דכתיב ד' לילך על יד ימינך. וכתיב שויתי ד' לכבדי תמיד כמלא כשהוא מוטה על שמאלו פניו כלפי השכינה, ואם הוא מוטה על לך ימינו הי' היפוך, ולא יתכן לעצד להטות אחריו כלפי אדונו ע"כ, והד"ס נתן סימן לדבר שמאלו תחת לראשו.

סימן יא

מוכרים בב"הכג המצות בין בחול בין בשבת וי"ט ונודרים נדרים ונדבות.

משך זמן התפילה צ"הכג יש כמה מיני הנסות לזקק, קופה למתן צסתי, קערה שמאספין צצוכה פדועות צצ' וה', מזירות המז' ונדריס, ונסתעפו הנסות האלה לפדנס עניי העיר או לנרבי צ"הכג גם ללאת שלא יהי' הקול קול יעקב והידים ידי עשו אם לא יתן לזקק, ומש"ה מקיימים תפילה צלידוף לזקק ולפי שמדרגה המעולה צצתיצת לזקק היא, שלא ידע הנותן מי המקבל ולא ידע הנוטל מי הנותן, לכן יש צבל צתי כנסיות קופות למתן צסתי דוגמת לשכת הכספים שהיתה צמקדש שהיו לזיקים נותנים צה והעניים צני עוזים מתפדנסים צה צחשאין חו היא מלוח לשמה, כמאמר ר"א צפ' השותפין דף ע' ע"ס.

ולענין עבדת המלות, יש למחות. כי צימי התלמוד לא היו נמכדים מדאי' צביטין דף ס' אחד כהן ולוי קודאים ת"ח הממונים פדנסים על הליצור, ואחריהם ת"ח הדאויס למנותם פדנסים על הליצור ואחריהם צני ת"ה שאצותיהן ממונין פדנסים על הליצור, ואחריהן דאשי כנסיות וכל אדם, והוא צא"ח סי' קל"ו וע"ז כתב סס המג"א דצמקומו' שמוכדין המלות יכול לקרות למי שידנה, מוכח ממש מדצדיו שצויהם לא הי' נמכדים, והמנהג נסתעף לטובת עניים ולנרבי צהכ"ג, וצתקנה זו הועילו הדזה, כי קניית המלות עלו ציוקד לרוב חציצתם כמ"ס הטור והמדרי, אמנם דאיתי צאציה ספר על סס מהרש"ל לזועק כדוכיא, על מה שמוכדין צצצתות וי"ט דמחזי כעקס וממכר, וצוודאי מש"ה מנהגינו לתת דק בחני או דציעי מאשג' פוסק צצקנייתו, וגם אינו אומר צפה, דק מנענע דראשו, שלא יהי' קנייה ממש וצפידסוס גמור מ"מ יש לצטל המנהג מכל וכל ולהעמידו על תקנת הקדמונים כי הדצה דצדריס מגוונים נסתעפים גזה, מי שמלוח לחצרו מעות, הלוח קונה מלות

מקורי מנהגים

למלוא כדי להחזיקו והיו רצית ומלוא הצאה צעירה, גם כנופיות המשחקים (קארטין) רגילים לקנות ציוס שלאחריו מלות זה צעד זה, וכן כאשר ישאל איש את אחריו. נקמה הראשונה היא צכמו אלה, ונסתעף ציויו מלוא. והאדם לדיך לצנות עלמו על מלוא כמו שמלכו דוד המלך צמד' צמד' רצה פ"ד אצל לא שתצזה המלוא על ידו, ואיתא צספר שושן עדות וצספר החדרים וצמד' תחומא פ' ויגש אמר הקצ"ה הווי מכזדים את המלות שהם שלוהי. ושלוהי של אדם כנותו, אם כצדת אותם כאילו לי כצדת, ואם צזיתו אותם, כאילו לי צזית ע"כ, וידוע מאמרם ז"ל הרהורי עצירה קשים מעצירה ופי' צעל עקידה הרהורים שנעשים צאורך, קשים מהעצירה צקילור, והדמ"ס והלויני פירשו, כי המחשבה הצאה מן השכל מעלה גדולה היא צאדם וכשמקרה השם צחלק הנצמד שלו דהיינו צשכל החטא יחד גדול. משא"כ כשעוצר עצירה. עושה אותה צחלק ופחות, דהיינו צגוף, ואין אשמת המשתמש צעד סבל, כאשרמת המשתמש צצן חודין חכם, גם צעל מרפא לשין והד"ץ ומרד"ס סי"ף ורצים ממגידוי אמת האריכו למעניתם לצאר חומר הרהור עצירה, והלא כמעט אין קונה מלוא צלי פניו, וצפרע כצד צימיהם נסחצפו מחלוקת ע"י מכירות המלו' עיין צס' החסידים וצממר"י קולין מה שאידע מזה, לכן ראוי ונהוג לצעל מנהג מכירת המלות. ועיין ציערות דצס ח"צ וז"ל עתה צגלות צעו"ה כל הגאולה ודוממת צצבכ"כ צעליות התורה ושאר חלוקת הכבוד כו' עד אשר כמה פעמים הולדכו לינך צערכאות וכו' ומשצח אנו צה"כ כו' פדאה כו' שלא מכרו סגן (סייגנן) לקרות לעולים. דק צכל צני צה"כ כו' הי' חוזר הגודל, אשר הוא ג"כ כאן צהשכמה, והי' חוק קצווע, כל כך יתן העולה לדקה, ותטיצו לעשות אם שתקנו גם כאן וממנו ילמדו צכל הקהילות, כדי להסיר המחלוקת וצצה לצצ עכ"ל. וגם צזה צצרה התקלה על התקנה שמגדר העולה לתורה צעד המתצרכים, משך הזמן שהש"ץ אומר מי שצירך צזה אחר זה ומרצה צהם, צני הננסת מדנים צנתיים צטיחה צטילה, ולפעמים נודד ואינו מקיים. ואיתא צקהלת דצה אל תתן את פיך לחטיא את צטרך, ריז"ל פתד קדא צאילו שפוסקים לדקה צרצים ואין כותנים כו' וז"ל משנת חכמים צפירושו על ויודוי הגדולה של עמק הצדקה ז"ל. העולם אינם נזהרים על הרוצ צנדדים שנודרים צצה"כ והחון אומר צפידוש צעצוד סגדר פצ"פ מתנה לדקה, וצזה בונצים דיעת העליון ודעת הצדיות, מה שמצרך את חצרו, זו צעלמו חניפה וכמה פעמים שאינו מצרך לעני דק לעשיר, והעני אפי' קרוצו דחוק ממנו מלומד עליו מי שצירך, וכמעט שזאת היא צעיניו לצוטה ולכלימה וכן אי' צדדים דצה פ"צ לצני ישאל עם קרוצו, אדם אם יהי' כלו קרוצ עשיר, הוא מודה צו ואם עני הוא כופר צו ואומר שאינו קרוצו אצל הקצ"ה כו' ע"ש ואף מה שמצרך לעשיר, הוא דק חניפה או צעד איזה עוצת הנאה שעצד או שעתיד לקבל ממנו.

מקורי מנהגים

הרי הוא גונז דעת המקום ודעת חזירו צמח שפיסק זו בלשון נדר ואינו משלמו כו' וצוודאי על חילו מי שצירך חין לענות חמן, כי גרוע חמן זה מחמן יתומה כו' ע"ס לכן יש למעט צמי שצירך כל מה דאפשר ואין לצרך דק את העולה, לכבוד התורה, ולמי שגודר סך מסוים צעד המתצדק, והגודר יכול ללדף כל המתצדקי' כאחד ולידור לכל לדקה שרונה צמי שצירך אחד והקטל ישמעו ויענו חמן, ואז דוח המקום ודוח הצדיות נוחה הימנו.

סימן יב

בב' וה' ובשבת למנחה קורין ג', בר"ח ובחור"ה ד', ביו"ט ה', ביו"ה ב' וי"ו, ובשבת זי"ן.

טעם שקורין כמה פעמים בשבוע, הוא שלא ילכו ישראל ג' ימים בלא תורה, ובדרשת חז"ל צ"ק דף פ"ג, ע"א ובתנחומא פ' בשלח דף ע"ח ע"ג. וטעם למנחת שבת מפני יושבי קדנות יושבי חטיות כל ימות החול עוסקים בסחורה ואין קורין צ"ג וה', תיקן צגינייהו קדישא יתירה כנו שפר"שי שס, ומנין הקדושים צ"ג וה' ובשבת למנחה תיקן עזרא כגד תורה נציאים וכתוצים, וכנגד כהנים לויט וישראלים, והמנין קדישא שבת, יו"ט, יו"ה, ד"ח וחור"ה, תיקן משה עיין מזה היטב צמג"א דיש סי' קל"ה, וטעם למדרגת מנין יתירה מן ג' עד זיין איתא צוהר ויקהל דף ד"ו ע"א ע"פי סוד ע"ס. — אמנם גמירנא צמס' מנילה דף כ"ט נקוט האי כללא צידך, כל דטפי לי' מלתא מחצרי', טפי לא גזרא יתירה, הלכך צד"ח ומועד דאיכא קרצן מוסף קורין ארבעה. צי"ט דאסור צעשיית מללכה חמשה. ציו"ה דעניס כרת ששה. בשבת דאיכא איסור סקילה, שצעה, וצעל שיצולי לקע כתצ צמס הגאונים דלהכי צצת קורין זיין צתורה, שאס יארע לאדם אונס שלא צא לצה"כ כל ז' ימי השצעה ולא שמע צדכו, ואזין מפי הקודא זיין פעמים צדכן ויולא י"ח עכ"ל ומשום האי טעמא נוהגים כשצא אדם לצה"כ צצ' וה' ואיחר צדכי, לא יפרוס על שמע, כיון דיולא צצדכו ששומע מפי המצרך צתורה — וצעל תפילת כהורא סימן מלא למנין הקדושים שמע ישראל ד' אלהינו ד' אחד, שמע ג' אותיות כגד ג' העולים צצ' וה' צתענית ובשבת למנחה, ישראל ה' אותיות כגד ה' העולים צי"ט, יי' ד' אותיות הוי"ה כגד ד' העולים צד"ח וצחו"ה, אלהינו ויו אותיות כגד יו"ה, יי' אחד זיין אותיות כגד זיין העולים צצת ע"כ.

סימן יג

בתפילת עלינו נוהגים להקיא רוק בעוד שמגיעים לואנחנו בורעים.

יש למחות צזה, כי תפילת עלינו יהושע תיקן כשצס את ירוחו, כדאי

מקורי מנהגים

צהקדמת ספר החדדים וז"ל צבניסחן לארץ הקיפו את עיר יריחו וכו' וכו'
 אומרים עלינו לשבח מראשו, לסופו ומסופו לראשו ונפלה חומת העיר
 תחתיו כו' ע"ש ובעל חיי אדם כתב שהשם הושע חתום למפרע ע' עלינו,
 ש' שלא, ו' ואנחנו, ה' הוא אליהנו, ודלוננו לעיקד שמו שהי' הושע
 וזימי יהושע היו עוצדים כו"מ צעשות דמות אחת משצעה כוכזי לכת.
 או דמות המזלות והכחישו השגחתו יתצדך, והם הטליסמאות שזכר
 הרמז"ס ז"ל צה"ל ע"י ועליהם נאמר ככל המונס וכו' ועליהם גש ישעו'
 אמר ומתפללים אל אל לא יושיע, ולהכי תקנהו ג"כ צתפילת המוספים
 של ר"ה דרפני שאנו נריכים לומר פסקוי מלכות אנו משצחים
 קודם להשי"ת, שהצדילנו מן התועים, כמ"ס הצ"י צה"ח סי' תקלא ע"ש.
 אולם האומות, אשר אנחנו בני הבולה גדים צתוכס, מאמינים צמליאת
 הצורא יתעלה, צהשגחתו יתצדך. צהשאת הנפש, המתועדת לשכר
 ועונש, כמצואר צבדולי הפוסקים ואין עכו"ס צימינו, לכן אין להקיא
 דוק דיש להסתכן, אומות זמנינו יחשנו. שעליהם נאמר ככל המונס
 כמו שכזר קמו עלינו זדים העומדים עלינו לכלותינו להתעולל עלילות
 צדשע, כאשר המה צכתוצים על ספדיהם דצרי הימים וכדאיתא צספר
 הנלחון סי' שמ"ח מאחד שהמיד דתו וכפר צעיקר והלשין שאנו אומרים
 צעלינו לשבח, שהם משתהוים להצל ודי"ק וזה צגמטדיא"ר, עד שנילח
 ארתו ע"י זיכוח. ע"ש גם צטור סי' קל"ג כתוצ צשמגיע א' לא יושיע יפסיק
 מעט קודם שיאמר ואנחנו כוועים, כדי שלא יבא נראה כאילו חוזר
 למעלה ע"כ, הדי לא מידכד אלא להפסיק אצל לא לדוק, וכ"כ הרמ"א
 צשמו סי' קל"צ סעיף צ' ע"ש וז"ל צעל תפילת נהורא יהושע תיקן שצח
 זה כשכזש יריחו, ואמרו ז"פ ישר וכתך, וצו הפיל שצעה חומות שבי'
 ליריחו כו' על כן נקוה, ד"ת עכן, והוא תיקן ארתו כו'. וקלת מהמונים
 נהגו להקיא דוק ואינס יודעים למה הם מקיאים ורוצא דרוצא מקיאים
 כשאומרים, ואנחנו כוועים, וזהו איסוד גמור.

סימן יד

בתפילת ערבית של ימות החול מתחילין והוא רחום וגו'
 ובלילי שבת וי"ט מתחילין ברבו.

בזרה פ' תרומה דף ק"ל ע"א איתא לא שויה' חוצא ללכותא דערצות
 דלית מאן דיכיל לאתקנא לה כיעקב, דאיבו הוב מאדי משכנא ומתקן
 לי כדקא יאות, ואע"ג דאיבו דשו, ללותא דא איבו לאגנא עלן מפחד
 צלילות, נבו פחד דכמה סערין צחד גיהנס. דהא צההוא שעתא ערדי
 לחייצי צגיהנס על חד תדין מצוממא וצגין כך מקדמי ישראל למימר והוא
 דחוס דאיבו צגין פחד דגיהנס, וצצת דלא אשתכח פחד דינא דגיהנס,
 ולא דינא אחרא, אסוד לאתעדא לי' וכו' ע"ש ועיין צהיכל הקודש ות"ל

יסוד והוא רחום שנהגו לומר בערבית, צמדד' רות שלשה מלאכי חזלה מושלים צביהנס תחת יד דומה, והס משחית, אף, וחיימה, והמשחיתים הללו שולטים כל ימי השבוע מזמן תפילת ערבית, ולכך אומרים והוא רחום יכפר עון ולא ישחית, כנגד החלאך ששמו משחית, והרצה להשיצ אפו כנגד אף, ולא יעיר כל חמתו כנגד חימה, עכ"ל — טעם אחר מלינו צטור או"ח סי' רל"ז שכתב דתקנו לאמר לפי שצשחית ומנחה יש תמידין שמכפדין, אבל ערבית שאין תמיד לכפר תקנו לאמר והוא רחום עכ"ל זה לשון ה"צ"י שם בכלצו: משום דאמרין לעולם לא לן אדם צידושלים וצידו עון, שתמיד הצוקר מכפר עונות הלילה, ותמיד הערצ מכפר עונות היום ולכך תקנו ערבית ושחית לחלות פני המקום, שיכפר עונותינו יומם ולילה, שחית אנו אומרים אותה צסדרי קדושה, ותקנהו נמי צפסוקי דזמרה צסציל ליל שצת שאין אנו אומרים אותה לפי שאין איצדי תמיד הערצ קרצים צליל שצת דכתיב עולת שצת צשצחולא עולת חול צשצת וכן צי"ע, ולכך תקנו לומר והוא רחום צתפילת ערבית משא"כ צשחית ומנחה, לפי שצאותן תפילות היו מקדיצין תמידין והיו מכפרים, וצתפילת ערבית אין נמי יכפר ותקנו צה לומר והוא רחום וכו' ע"ש. —

סימן שו

נוהגים לומר משנת במה מדליקין בערבית של שבת.

הוא צטור או"ח סי' ר"ע, לפי שיש צו דין הדלקה וג' דצרים שלדין אדם לומר צתוך ציתו ע"ש עם השנה, ומנהג הספרדיים לאומרה קודם תפילת ערבית כמ"ש שם הנחצר. והוא מטעם שכ' צצ", שע"י קדיחת פדק זה יזכור הג' דצרים שלדין לומר צתוך ציתו ויזהיר עליהם אבל אחר תפילת ערבית מה תועלת יש לו שיזכור, הרי אין צידו לתקן מעתה? גם צס' חיי אדם כלל ל"ד אות י"צ כתב מנהג צכל ישראל (?) שאומרים אחר קצלת שצת קודם תפילת ערבית פדק צמה מדליקין עכ"ל, ומיהו אין נוהגין לאמרו אחר תפילת ערבית והנה צמקום שמקפידין לאומרה, הנח להם, דמה איכפת לו צאמירתו, לא יהא אלא שגומרים תפילתם מתוך דצדי תודה כל המרצה ללמוד הרי זה משוצח, אך צמקום שאמרו לקרד התפילה צתבלית הקילור. וצערה צס אש אוכלת על אומרם צמה מדליקין, יש לצטל המנהג ע"פי היתד. — יסוד ועיקור הטעם אשר על ידו נתיסד המנהג הוא מש"ל צסס העור לפי שיש צה דין הדלקה וג' דצרים שלדין אדם לומר צע"ש. והנה דין הדלקה א"ל צזמן הזה כמ"ש המב"א שם וכפי' מהנית השקל דאפי' צחול אין נוהגים להדליק צשמנים ופתילות הפסולים שמונו חכמים לאסור, מה'ת ידלוק צהם צשצת? וא"ל אזכרה ואי משום ג' דצרים? גם זה אינו שהרי צי"ע שחל להיות

מקורי מנהגים

צע"ש או צצצת, א"ל צמה מדליקין מפני שאין יכולים לומר עשרתם כיון שאסור לעשר ציו"ט כמ"ט העור ומהצד ורמ"א ושאר אחרונים ונל"ז לדיקן שאין מעשרין באיגוף כלל, ממילא אין לדיקן לאומר' אף צצצת ימות הסנה, ולא זו כלל דמשום עשרתם לחוד דשאי שלל לאמר, אלל אפי' שאלת ערצתם לא שייך לדיקן, דערצתם היינו עירוצי תחומין שיש להם סניך מקראי, ועירוצי חלרות וסתופי מצואות שתיקן שלמה וצית דינו מטעם שכתב הרמב"ם צספ"ק דהל, עירוצין, ואין אין מערצין צבל ע"ש, ולא עוד אלל שהתירו להם לעולם לטעול אף צלל עירוצ לפ"ז האומר וחיני מקיימו, הוי כטובל ושרן צידו, וכל זה יקשה אפילו למנהג צני ספרד וכ"ט למנהגינו שאומרים אותו אחר תפילת ערצית, ודאי אין צו שום תועלת כמש"ל צצס הצ"י, והנה המג"א שם לא חש לירד עד כאן, ומשום האי טעמא לחוד דאין שייך צצמ"הו דין הדלקה הוא כמתמי' למה אומרים אותו, וכתב לתרן המנהג צצס מנהגי מהר"ק כדי שיש איחד לצוא לצבה"כ יסיים תפילתו בעוד שאומרים אותו, ולכן אין אומרים אותו צצצת חו"ה, האין מאחדין כ"כ דאין עושין מלאכה כ"כ עכ"ל אמנם שתי תשובות צצצד, חדל דהוא צצד שאינו מני, ואם גם אירע פעם שאיחד א' לצוא, מאי הוי? יסיים תפילתו צלל ליצור ציחוד צצמייכה הדאשונים שאני, שהיו צתי בניסיות שלהם צצדות והיו ידאים להרעב שם עד אחר תפילת ערצית, דמהאי טעמא תקנו חכמינו ז"ל ידאו עינינו, משא"כ צצמנינו, ונ"מ ידאו עינינו אין לצטל אף צצטל המנהג, משום הא דכתבו תוס' צצרות דף ד' ע"צ ע"ש אלל משנת צמה מדליקין דצלל"ה דק מיועטי דמיעטו יודעים כוננת מלות הצרות, אין לחוש לאומרה כשאין טעם מצריח, ועוד לפי טעם המהר"ק שהוא משום המאחרים ומש"ה א"ל אותו צצצת חו"ה, יקשה מה יענה ציו"ט שחל להיות צצצת דעושים מלאכה צע"ש ויש לחוש לאיחוד ואפ"ה אין אומרים אותה? וצאמת יש עוד טעם שני למנהגינו, והוא צצס' הרסידים סי' קכ"ד דאיחא וז"ל מורה לטנות ארצעים מלאכות חסד אחת כדי שלא יטבה איזה מלאכה אסורה, כמו שיש לדרוש צמעשי מועדים לפני המועדי' כך צעניק צצת לפניו, כדי לנהר צצרכי צצת, אחר התפילה תקנו וקצעו לומר צמה מדליקין צצב"כ, כלומר סיימתי מה צצתוך זאת המסנה, חוץ מ"ט הנכנס לצצת לפי שכתוב צו עשרתם ערצתם ואין מעשרין ציו"ט עכ"ל, אך לפי הנחתנו טעמו צטל, דלל שייך סיוס כ"ל אחר פתיחה וכיון דלא פתח כלל וכלל לא דין הדלקה א' ולא שאלה אחת צמה איפוא כדמז, סיימתי מה צצצת המסנה? ואפשר דלא היה נעלם מן המג"א מ"ש צצסר ההסידים, אך צכוון קא אשתמיט מיני, כיון דלא נפקא לן מידי מטעמו צצמנינו, אמנם צמקום שלל נהגו לאומרו, ונמלאו פרטיים המדקדקים שלל לטעול צאין עירוצ וחוששין לשכחה כשאין אומרים ערצתם, יש להם תקנה לומר מ"ש הכלצו לסיים אחר צמה מדליקין,

מקורי מנהגים

וכוא תניא ח"ר חגיגה חייב אדם להשמש צננדיו צע"ס עם חשכה וכו' ח"ר אליעזר ח"ר חגיגה ז"ח מדעים שלום צעולם וכו' עד גמולת ותו לא. —

סימן שז

מרבנים לדלוק נרות של שבת.

בספר החסידים סיו' דע"א כתוב ויצדק אלהים את יום השביעי, וכל פי' צמח? אלא צחותן דצדים שקילל איוב את יומו, תטבון עליו עננה ויקצוהו אודרי יום. מכלל שצדק את השבת צדק ע"כ וז"ל השל"ה צמח שבת וזהבנסת שבת המלוח צדק הכר, להורות כי הוא יתצדק צדק אור הכר, יהי אור הכולל כל הצדקה, והשבת מורה שהוא הצדק המחדש וכו' ע"ס וצמח שבת דף כ"ה ע"כ נר בשבת חובה. משום שלום ציה, פרש"י שלא יסבו צחוסך, והמדרכי כתב שלום ציה שלא יכשל צען או צאצן ומדינא דגמולא כגוי צדק אחד. כדאי' נר בשבת חובה דמשמע נר אחד; גם איתא שם ח"ר הונא, הרגיל צנר, הויז לי צניס ת"ח; וצדף כ"ה ע"כ מאי ותנח משלום נפשי, ח"ר אצוה, זו הדלקת נר בשבת. וכן המכבה את הכר, צחלה וזהדלקת הכר, עירצתם הדלוקו את הכר, עוד שם צ' מה"ס מלויז לו לאדם צע"ס מצה"כ לציתו. אחד טוב ואחד דע, וכשצא לציתו ומלא נר דלוק, וכו' וצמח' כתובות דף ק"ה בשעת פטירתו של ד' אמר נר יהא דלוק צמקומו וכו' מ"ט, כל צי שמטי' הוא איתא למיתא וכ"כ הטור ומחבר סיו' דס"ג סעיף א' ע"ס, והא דאיתא שבת דף כ"ב ד"ה הוי רגיל דהוי חלף ויתני אפיתחא דרצ' אצין נגדא חזי דהוי רגיל צסדגא עוצא וכו'. ד"ו הוי רגיל דהוי חליף ויתני אפיתחא דצי נשא דרצ' שיצוי וחזא דהוי רגיל צסדגא עוצא, כדן פי' השל"ה צמח' שבת קל"ג דהיינו צמקומו הדצה דאס יש לו כמה חודים, לדיק להיות לו נר בכל המקומות שיש לחוש שמא יכשל שם, ואותם שנהגים לטדליק שתי נרות, הוא משום דאחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור, וכן איתא צראצ"ה וצעל עוללות אפרים מצויא צסם המדד' שוחד טוב וז"ל דאו כי ד' יתן לכס השבת כל עסקה של שבת כפול, עומד כפול שני העומד לאחד, קרצנו כפול שנאמר וציוס השבת שני כצטיב. עונסה כפול שני' מהלליה מות יומת, סכרו כפול שני' וקדחת לשבת עונג, ולקדוש ד' מצוד. אזכרתה כפול שני' זכור ושמור, מצמוד כפול שני' מצמוד שיד ליוס השבת, וסאגור כתב דצד זה להלדיך צ' נרות, אינו נזכר צסאר פוסקים ולכן אין העולם מדקדקים צזה. אצל אמת הוא כי צעלי נפש המקובלים דקדקו צזה כי דאוי ומלוח מן המוצחד לעשות כדי ליחד נכסת ישראל להקצ"ה הרמזים צזכור ושמור דציצור אחד נאמרו וציוחד אמיתי. והמצין תשושת ח"ל לו עכ"ל והמדקדקים להצרות צנרות תצוא עליהם צרבה דאיתא צמד' ילקוט

מקורי מנהגים

פ' זהעלתיך נרות של צו"ד של חרם או של נחושת. הכל לפי כבודו של
 אדם וכבוד השבת, נרותיו הם כבודו, אם שמרתם נרות של שבת אני
 מדאס לבס נרות של ליון וכו' וכ"למה? צמות הנרות שמדליקין ששבת.
 תדע לך כמה חציבה מלות הנרות לפני הקצ"ה שאע"פ ש"ין הקצ"ה
 צריך, הוא מורה למטה שילוב לאהרון בו' זהעלתיך את הנרות, עכ"ל לכן יש
 מדליקין שבעה נרות כנגד שבעה קני הגדה, או כנגד שבעה ימי שבתא,
 ולטעם המד' כנגד שבעה כוכבי לכת המאירים לארץ ופועלים לדרים
 ועלי' ולטעם הצחיי נגד התורה שנקראת אור וכוללת שבע חכמות. ויש
 שמדליקין י"א נרות נגד תיבת אהרן, — והא דתיבתא ס' נשים לכדליק,
 מפני שהן כיצו נדו של עולם דכתיב נר ד' נשמת אדם; ובעל הטורים
 צפ' תורה כתצ, תורה צבימטריא נשים לוב, דמו להדלקת הנר לנשים
 חוצה ששבת ע"כ וצוהר פ' דראשית כ' ואתתא צעי צהרון דלכא ודעיתא
 לאדלקא צולינא דשבת, דהא יקרא עלאה הוא לה וכו' רצ לגרמה למזכי
 לצנין קדושין דיהון צוליני דעלמא צאדיתא וצדהלתא, ויסבין שלמא צארעא
 ויהיצת לצעלה חורכי דחיין, צבין כך צעי לאוד גרא צה ע"כ והצחי
 צפ' יתרו כתצ האשה הטובה היא סיבה לתורה שהיא יכולה להתשיך את
 צנה לצ"המד לפי שהי' מלוי' צצית והיא מרחמת עליו ממה מיני געועין
 כדי להתשיך אותה אחר לימוד התורה צנעודיו, וגם כי יזקין לא יסוד
 ממנה ולכן דאוי' האשה להתפלל להשי"ת צשעת הדלקת נר של שבת שהיא
 מורה מוטלת עלי' שיתן לה ד' צנים מאירים צתורה, כי התפילה יתד
 כשמעט צשעת עשיית המורה, וצנכות נר שבת שהוא אור, תצנה לצנים
 צעלי תורה הנקראת אור, ע"ש, והחייט צשער הציעיות כתצ, מפני
 שהשבת רומז לארץ השביעי, שאז הלצנה יהי' לה אור כאור החמה מפני
 זה נלעוונו להדליק נר של שבת, ומפני שכצית האור הופין והעדרו ממנו צזה
 העולם, הוא צצת חום, לכן האשה מלוי' צהדלקתה ע"כ והדמ"ס נתן טעם
 לדבר, מפני שמלוי' ותצצית ועוסקות צלרכי הצית ע"כ וכ"כ דש"י צמס' שבת
 דל"צ ע"א צד"ה הדינו בו' ו"לונשים נלעוו על כך כדאמרינן צצ"ד היא איצדה
 חלתה של עולם שע"י נערד אדה"ד שנתדם כחלה וצתה נדו של עולם
 וכשפכה דמה. ועוד שלרכי הצית תלוין צה ע"כ וכ"כ המהצד סי' הנ"ל
 והמג"א — ומענין צדכת גדלקה, כתוצ צסוף ס' הדרשה צא"ע צסס
 אמו דציו"ט הצדך ואח"כ תדליק, והמג"א צחי' דס"ג חולק עליו וכתצ
 חבל אין חבמה לאשה כל הנשים לא ידעו לחלק צין שבת לי"ע ואס נאמר
 ציו"ט שצדך ואח"כ תדליק, תעשה ג"כ ששבת עכ"ל והדגול מרצנה
 הסכים להלכה כאיתה הלויקות ודלא כמג"א וכן הגאון צס' מחזיק דכה
 הסכים לדברי' ע"ש וכצד מנינו דאשה חולקת צדן אף עם תנאים, דאי'
 תוספתא ריש כלאים וצדורה אמרה בו', וכשנאמרו הצדדים לפני ר'
 יהושע אמר יפה אמרה צדורה, וכן צתום' דכלים פ"ד מנינו דצתו של
 ר' חנניא צן תדיון חולקת עם אצ' והלכה כצדדים ומוצא צקילוד כללי

המשנה למצוא התלמוד, אמנם מלינו צדי"ו שב' להדליק ואח"כ לפדות ידיהן על הנרות, כדי שתהי' הצדקה עובד לעשייתן, לפי"ו יו"ט ושבת שניהם שוים להדליק ואח"כ לצדק, וב"כ הדמ"א סי' ה"ל.

סימן יז

משנים בנדי שבת וי"ט מבגדי חול.

דו"א צמס' שבת דף קי"ב ע"א ובצדתו מעשות דרכין, ובצדתו שלא יבא מלבושך של חל' וכן הוא בצד"ח סי' רס"ז ובשבת דף קמ"ז רצנן לצטו גלימא ארומי בשבת, וסמך לזה איבא צמדד' דות ושמת שמלותיך עליך. וכי עדומה היתה? אלא אילו צנדי שבת, מכאן א"ר חגיגה לדין אדם להיות לו שני עטופים א' לחול ואחד לשבת וכך דריש ר' שמלאי צליצורא ע"ש וכן איתא צמס' שבת דף קי"ז ודחנית וסכת ושמת שמלותיך א"ר אליעזר אילו צנדיש של שבת ע"כ ואיתא שם דף קי"ד מעין לשיכוי צנדיש מה"ת? שנ' ופשט את צנדיו ולצט צנדיש אחרים ע"ש. וצמד' פרש' צדאשית אי' ויצדך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו ד"י אומר צרכו צעטיפה, ופי' צס' נזר הקודש, דזה בכלל צרכת שבת, צהיות יום זה מכוצר מכל ימים צעטיפות צנדיש כיוולא לקדאת מלך ולקדאת חתן וכלה ע"ש, גם כתצו חכמי אמת ז"ל שע"י עטיפה הגוף נעשה ג"כ עינוף לכשמה צצצת צצנדי קודש דוהתיים וזהו קדושתו וצרכתו וציו"ט משנים עוד למעליותא משבת והוא מהגב"מ פ"ו מהל' יו"ט וז"ל גרס"ן צידושלמי פ"ק דקידושין צהאי דאמדין האחים שחלקו ר' מנא אמר כלי דגל הולקים. כלי שבת מצעי' ומכאן משמע צצנדי יו"ט יהיו טונים מצנדי שבת עכ"ל והצ"י כתצ צסס' דרמז"ס חייצ האדם להיות שמת וטוב צמועד הוא ואשתו וצניו וכל הנלוים אילו כולד משמחים הקטנים נותן להם קליות ואגוזים והנשים קונה להם צנדיש ותכשיטים וכו' ע"ש וכן יסד הפייטן ציוולד לשבת הגדול ע"ש ומכאן נהגו ג"כ צצצת מקומות לתת להצ שתי פעמים צצנה כפל שצידות לירח ימים ניס' ותשדי אע"ג דיש להם אזי הכנסת ציצודים ללרכי מזונות העודפות על שאר ימות השנה ומ"מ מצדים הכנסות לשמה צני ציתו צצנדיש כאים לכצוד הרגל וקצעו כן לכל חלי שנה. —

צליל שבת אומרים שבתא טצא והוא ע"פי מ"ש השלח צמס' שבת קצלתי לאדם המצקד לחצרו צצצת לא יאמר לו כדרך שאומרים צחול לפדא טצא רק יאמר לו שצתא טצא! לקיים צכור את יום השבת לקדשו גם נוהגי' לצרך את הילדים עיין מזה מ"ש וטאון ר' יעקב עמדין גם צסידוד תיקון שבת וצמעצד יצק חלק שפתי דננות פמ"ג ע"ש.

מקורי מנהגים

סימן יח

בשבת תקנו ד' עינינו תפילה, אתה קדשת, ישמח משה,
תכנת שבת ואתה אחד, משא"ב בי"מ.

אתה קידשת, הוא כנגד שבת זרעית כמו שתוכן ענינו מוכיח. יש
משק כנגד שבת של מתן תורה, דלכ"ע ששבת ניתנה התורה וכ"כ הצחי
צפ' יתרו דתקינן דז"ל צתפילת שבת ישמח משה לפי שהתורה ניתנה ששבת
ע"י משה, וכן הוא צטור או"ח סי' רל"ב וצפי' של ישמח משה עיין צסידור
עולת שבת לפי שהתורה ניתנה למשה ששבת צמתנה לכן דאוי לספר
צכצודו של משה, ופי' שני נמלא ע"פי נסתר והוא מקונטרס האר"י
ז"ל ושם מצואר צאורך, והטור כתב כשהיו מצותינו צמלדים ודלה משה
כוצד השיעצוד שהצביר עליהם ציקש מפרעה שיתן להם יום אחד צשצוע
לנוח צו ונתנו לו, וצחד ציום השציעי. וכאשר נלעוו על יום השצת
שמח משה שצחד צו והו' ישמח משה צמתנת חלקו, ותכנת שבת כתב
הטור צסי' רפ"ו דמיוסדת על אלפא ציתא של וצדק על סם הגאולה
דכתיב צאשרק"ה להם וצקצלם כו' ע"ס, ואתה אחד הוא כנגד שבת שלעתה
דאיתא צמד' שלשה מצידין זה אל זה, הקצ"ה וצדאל ושבת, הקצ"ה
ויצדאל מצידין על שבת שהוא יום מנוחה, וצדאל ושבת מצידין על
הקצ"ה שהוא אחד, הקצ"ה ושבת מצידין על וצדאל שהן יחידין צאומות
ועפי"ז נתקן אתה אחד עכ"ל.

סימן יט

עושין סעודת הברית מילה ביום השמיני.

מסעודה הזאת לא מלינו צגמ' להדיא וכמ"ס המג"א צבל' סוכה ע"ס
למנס צכ"ז מנהג ותיקן הוא ונדמז צכמה מקומות צס"ס וצמדריס דאי'
צשצת דק"ל ע"א תני דצצ"ב אומד כל מלוה שקצלו עליהם צשמחה
כגון מילה דכתיב שם אנכי על אמדתיך, עדיין עושין אותה צשמחה,
ופרס"י צשמחה שעושים משה ותום' סם כהצו צד"ה שסאנכי וז"ל צמדדס
שחד עוצ למנלה על השמינית כתיב הדרשת על המילה שהיא צשמיני
וכן אמדין פר"א ויעם אצרהם משה גדול ציום הגמל את יצחק. ציום
הגמל דהיינו ציום השמיני דמילה כמנין ה"ב עכ"ל גם צמסכת צצא קמא
דק"פ ע"א לצו שצוע הצן פרס"י צרית מילה ע"ס שעצרו עליו שצעה ימים
וצבתצות דק"ח אי' רצ חציצא אקלע לצו מהולא פרס"י כגון משה של
צרית מילה וצמס' נדה דק"ל א"א מפני מה אמרה תורה מילה לח' שלא
יהיו כולם שמהים שאוכלים ושותים צסעודה ע"ס ואציו ואמו עלצים
וצמדד' תהלים גרסיקן אני תמיד אייחל והוספתו על כל תהילתך, ארצצ"י
צא וראה שאין חציצ לאדם יותר מצניו וכדי לעשות דנון צוראו, דואה

מקורי מנהגים

זכו שנספך ממנו דם מילה ומקבל עליו בשמחה, א"ל הונא ולא עוד
 אלא שמוניא הונאת ועושה אוחו היום יום שמחה מה שלא גלוהו וזהו
 שאמר ואני תמיד אייחל וגו' וכן הוא צתנחומא פ' תורה ופדשת תזדיע,
 וצ"ל הזהר איתא זבאה חולקא מאן דקריב האי קרצן לתדוותא קמי' קצ"ה
 וצעי למחדי צהאי חולקא כל האי יומא דכתיב וישמחו כל חוסינך לעולם
 ודכנו והצחיי פ' ל"ל כתב, מלות מילה היא כעין קרצן וכסס שדס
 הקרצן לכפרה על מוצח כן דס המילה מכפר וע"כ מלותו ציוס השמיני,
 כי קרצן לא יכפר עד יום ח' שני' ומיום השמיני והלאה ידלה לקרצן וכסס
 שכתב בקרצן ואלכו אותם אשר כופר צהס שהאכילה לכפרה, כך ישראל
 עושים סעודה ציוס המילה וכו' ע"ש גם תיבת מילה נועריוקון משתה
 יעשה לכל הקדושים, עוד יש רמז לסעידת צדית מילה דכתיב ומלתה
 אותו אז יאכל צו אז צבמטריא ח', צו צבמטריא ח' חדא על מילה שתהא
 צח' וחדא על הסעודה שתהי' צו ציוס.

סימן כ

הכלה מקפת ג' פעמים את החתן.

כמו צדועות התפילין דכורכים ג' כריכות צאלצע האמלעי כמ"ס המג"א
 וכתב מהר"ן שפירא צס' מלות שמורים דכנגד ג' כריכות אילו כתיב צפסוק
 וארשתין ע"כ כשעושים ג' כריכות אלו סביב האלצע ראוי לומר פסוקים
 אילו וארשתין, ויכוין שע"י ג' כריכות אילו יקסוד השכינה עם הקצ"ה
 כי הוא דוגמת הקידושין עכ"ל וכדאי' צעעמי מלות הרקבאטי כי תכלית
 זיווג איש ואשה הוא רמז זיווג כנסת ישראל לשכינה כו' ע"ש, והשל"ה
 כתב צסס התיקונים צללס אלהים צדא אותו, צללמו צתפילין דרישא
 צבוניא דתפילין דמארי עלמא וכו' רעועה כדובה צאלצע'י שמאל'י דא
 קידושין שהזכר נתן לה ומבאץ אמר מורי ע"ה שאין ראוי לכרוך הרעועה
 על האלצע עד שיניח תפילין של ראש שהוא שוד הזכר, שאם עדיין לא
 צא הזכר קידושין מתיבין וכו', מכל זה נראה צדור. דכמו שדורכים ג"פ
 הרעועה צאלצע לשס קידושין כ"ן לשכינה, כן הקצה תסוצב צבד ג"פ,
 דכמו שאמרו מאורשים לשכינה צב' דצרים: לעולם צאמת וצאמונה, כן
 האשה מאורסה לצעלה מדאוריתא צב' דרכים, צכסף וצשער וצציהא והוא
 כתחייב לה עי"ז ג' דצרים שאר כסות ועונה, גם רמז למ"ש חז"ל יצמות
 דף ס"צ כל יהודי שאין לו אשה שדוי צלא טובה צלא צדכה צלא שמחה,
 ולרצא צד עולא וצני מערצא שדוי צלא תורה צלא חומה צלא שלום, וקלת
 דאי' לרמז זה מדאיתא להדיא התם, צלא חומה דכתיב נקצה תסוצב
 צבד, ולי נראה עוד טעם לב' הקפית צאופן אהר, כי ג"פ היא מצדווגת
 עמו. א. צשעה סגולדו כאמרס ז"ל ריש מעס' סועהת' יוס קודס ליגירה,
 צ"ק יולאת ומכרזת צת פלוני לפלוני ע"ס ומשיגלדו תהלכנה שתי הנפשות

מקורי מנהגים

ימים ושנים יחד מצלי הרגשת מאומה, עד אשר פתאום תכיר אחת את רעותה, אז מזדווגת שנית וזהו צעפת נישואין והוא זיווג שני, ו' לאחר שנתו מזדווגת יחד שלישית צעולס שכולו טוב ושם לא יפרדו לעולם, ולכן משצנת אותו ג' פעמים לרצונו לו כי תהי' לו למחסה ולמסתור כחומה סביב צכל שלש פעמי זיווגס:

סימן כא

שוברים זכוכית לאחר ברכת אירוסין תחת החופה.

איתא בצרכות דף ל' נר צדי' דרצינאל עמיד הלולא לצדי' חזכו לרצק דהוי קא צדחי טוצא, אייתי כסא דמוקרא צת דל"ת מלאה זוזי וצד קמייבו ואלעליצא והיינו משום דאמר ר' יוחנן התם משום דצ"י הסוד לאדם סימלא פיו שחוק צעוה"ז, וכתבו תוס' שם ד"ה אייתי מלאך נהגו לשצור זכוכית צניסואין עכ"ל וצעל שולחן ארצע מוסיף ואומר אין לך שמחה גדולה כשמחת התורה לישראל צהר סיני צמעמד הקדוש שכתוב עליו צמחולת המצניח מכצד ידעה כי שם נשתצרו הלוחות עכ"ל. וכוונתו ע"פי ויקרא דצה פ"צ וז"ל ציוס חתונתו זה סיני חיתונין הי' שנאמר קדשתם היום ומחר. וציוס שמחת לצו זה מתן תורה שנאמר ויתן אל משה ככלותו וגו' ככלתו כתיב ע"כ וכעין זה איתא צפסיקתא דר"כ וצתנחומא פ' נשא וצצהר פרעה שמות וצמתני' מס' תענית דף כ"ו ע"צ וצצמות דצה פי"א וצאליהו צוטא פי"ט ע"ש מכל אילו המאמדים נראה דמיון מ"ת לקידושין ולפ"ז כונת צעל שולחן ארצע, דכמו צקידושין דהתם הי' שצרון הלוחות כן צקידושין דהכא. יש שצרון זכוכית וכמ"ש הרמ"א צה"ל ט"צ סי' תק"ס ועוד נרמז צזה זצרון ליום המיתה. כי שצירת הכלי היא מיתת הכלי וכ"כ המהרש"א ח"א וז"ל כסא דמוקרא כו' פידשו צו הרמז שהוא כלי חסוד מאוד ועיקר ילירתו ועשייתו מעפ' וצצירתו זו היא מיתתו כן האדם כולד מעפד ועומד למיתה תמיד לשצו להיות עפד עכ"ל וצזה נמי ניחא דסוצדים זכוכית דוקא, דכמו צצדי זכוכית, ניתנו להעשות כלי חדשה, כן צמות האדם יקום שנית להחי' כדאיתא צצוהר פרעה ויסלח ישראל לע"ג דמותין יתברדון ויתקיימון כמלקדמין, והא איתמד כחמד ציד היוולד כן איתם צידי צית ישראל מאי כאמר? אלא דהוא חמד דהאי זכוכית דאע"ג דאתצד אתפקן ואית לי' תקנה כמלקדמין מתי ישראל כו' יהי' חיון להון ויתקיימין צעלמא וכן אמרו ז"ל צצ"ד א"ר יוסי צן חלפתא להבוא מינאי על שהכחיש התחי' ואמר איתן חספין מצדקין, לא כך כתיב ככלי יולד תנפלא? א"ל כלי חדש צדייתו מן המים והכשרו צאוד, כלי זכוכית צדייתו מן האוד והכשרו צאוד, זה נצדד ויש לו תקנה וזה נצצדד ואין לו תקנה? א"ל ע"י שעשו צנפיתה, אל ישמעו אזניך מה

ספיק מדבר, אם זה שעשו צנפיחה של צ"ד יש לו תקנה. צנפיחה של הקצ"ה לכ"ט ע"ל וכן אי' צנפיחה דף נ"א ע"ס. —

סימן כב

אומרים למנצח מזמור לדוד יענך כו' לאשה החולה בקישוי לידה ולבל הולי הגוף.

הוא צפי' הפרדס. משום דסופי תיבות של למנצח, מזמור לדוד, חרד כשצ"ח לאדם חרד, יאמר כן, (דבר נבואות הוא) דברי הרבה מזמורים צתהילים מתחילין בשלש תיבות אילו זאינס נאמריט אלל סוס חולה(?) וצמזמור הזה יש ט' פסוקים וגם למעוצרת טית חדשים, וכתיבו יסגנך סס אלהי יעקב, משום דהוא אמר האל העונה אותי ציוס לרתי ויהי עמדי וגו' כן לאשה שיושבת על המשבר אומרים לה מאן דעני לאמך יענה יתך עכ"ל ודברים מלוקטים ממקומות נפזרים ז"ל תולעת יעקב מזמור זה אומרים לצקש רחמים, על מולדת, לפי שיש צו ט' פסוקים נגד ט' חדשי העיבור ויש צו ע' תיבות נגד ע' יורי וילדה וכן הוא צכתצי האל"י ז"ל וז"ל התיקונים שצעים עורקין אית צכצדא לקציל שצעין ממנין, ושצעיט תיבות שצמזמור יענך ד' ציוס לרה שנוהגים לאמרו צדאש תפילת החולים, הס כנגדם שהס יורים וחצלים מכה הקדושה ע"כ וכדאיתא ג"כ צאליהו זוטא פכ"ג וז"ל יענך ד' ציוס לרה כי הי' דוד יודע שעתיד צה"מק להיות חרצ והקדצנות יהיו צטלין צעוונותיהן של ישראל והי' דוד מלענע על ישראל צמה יהיו כפרה לעונותיהם, ואמר הקצ"ה לדוד צשעה שהלרות צאות על ישראל צעוונותיהן, יעמדו לפני יחד צאגודה אחת ויתודו על עונותיהם לפני כו' וצשעה שישראל מתקצ"יט לפני כו' אני לענה אותם שג' ד' הושיעה המלך יעננו ציוס קדאנו עכ"ל ועיין צילקוט שמועני סי' תר"פ ודצרים דצה פ"צ ע"ס ואי' צשמות דצה פ' ע"ו עת ללדת ועת למות מכאן אמרו דז"ל ישצה אשה על המשבר, ששעה וז' חלקים למות וא' לחיים שג' עת ללדת שהיא עת למות ע"כוכן הוא צתנחומא פ' תזריע, ואנן נוהגין לכתוב מזמור של למנצח אחורי הדלת. —

סימן כג

כשאדם מתעמש אומרים לו אסותא.

משום דיש מיתת אסכרה שמלינו הרבה פעמים צס"ס והיא מיתת ססותאנת פי הקנה, כמו שפירש"י שצת דף ל"ג צד"ה אסכרה חולי המתחיל צמעיים וגומד צגרה וכו' וזה ימות האדט לפי שעה, וחולי זה הי' מלוי צתחילת הצדיאה צתינוקת וגמטך זמן דצ ועוד הי'ס הוא החולה אשר

מקורי מנהגים

יותר שכיח צתינות כדאי' צמס' סופדים ואח"כ נתפשט גם בגדלים, ולפעמים כשהיו מתעשין, נחלו צאסכרה ומתו ולכן אומרים אסותא! שתהי' לרפואה ולא לחולי, עיין קלת מזה צס' התשצי שדס סכר וצפרקי דר"א אי' מיום שנצדלו שמים ודרך לא הי' אדס עוטס וחי מאיליו וצכ"מ שהי', או דרך או צסוק והי' עוטס, נפשו ילאה עד שצא יעקב וצקס רחמים על זה ואמר לפני הקצ"ה רצ"שע? אל תיקח נפשי ממני עד שלובה על ציתי את צני ונעתר לו וכו' לפיך חייב אדס צשעת עטוסו להודות וצקצ"ה שהפכו ממות לחיים שנ' עטוסותיו תהל אור עכ"ל וצזה אי' ג"כ צצ"ד וצפ' חלק ד' ק"ז וצמס' צצא מליאה פ"ז וכן הוא צספ"א דלניעותא פ' תרומה ד' קע"ד וכ' הס"ה דנוהגים לומר לאחד עיטוס לישועתך קויתי ד' הדלון כסס שהושעתני ונתה, כן אני מקוה לישועתך בעין צרכת הגומל, גם נוהגים להשיב לטאומר אסותא! צרוך תהי'! מלשון הכתוב צרוך תהי' מכל העמים והוא לצרוך מצדקה אמנס איתא צירושלמי פ' כילד מצדקין מאן דעטיס צבו מוכלא, אסור למימר לי' אסותא! משום סכנתא ד"ל שמא יקדים קנה לוטס, כדאי' צא"ח סי' ק"ע ע"ס ועתה העיטס הוא סימן טוב כמ"ס חז"ל צרכות ד' כ"ד המעטס צתפלתו סימן יפה לו, כמו שעושה לו נחת רוח מלמטה, כך עושים לו נחת רוח מלמעלה עוד סס ד' ק"ז שזה דצרים סימן יפה לחולה אילו הן עטוס כו' דכתיב עטיסותיו תהל אור.

סימן כד

מנהג המדקדקים להכין תכריכין בחיי חיותם.

בהגהת של"ה ד' קמ"ה סוז יוס א' לפני מיתתך, ע"כ לרוך האדס לבמול חסד הוא עם עלמו ולרוך אדס להיות מכין עלמו למיתב צעור צדיא, יהיו מוכנים תכריכין שלו מפני צמה טעמים, חדא שאז יכול לעשות אותם צקדושה וצטבדה וצנקיות ע"י נשים שאינן נידות וכיולא צהס ועוד אולי ימות ויקצור צי"ט ע"י עכ"ס ואז הס יתעסקו צתכריכין ועוד סלא תגורס עשוית התכריכין בהי' צקצורתו ואין למת מנוחה עד שלעפר יסוז, ועוד שצדאות תכריכין שלו יצא התעוררת צלצו לצור תמיד ציום המיתה, והתכריכין יעשה מצד פשתן ממולע, ולא כאותן המתנהגים צשגעון צוחדים צפשתן המעולים ציותר וציוקד.

סימן כה

שופכים מים השאובים משכונת המת.

מקור המנהג צכל צו וצכונה היינו ב' צתים והרצה טעמים מלינו לשפיכת המים טעס א' מוצא צט"ז לפי שמלאך המות מטיל צמים טיפת סס המות,

כוונתו כיון שניתן לו דעות מתגבר בכל עוז אף אחד שעשה שליחותו להגביר כח הדין ולהפוך המים לדב ע"כ אנו שופכים המים ע"ג קרקע מקום מוליחם שאינם עלונים לקבל טומאה שם, ועם זה עיפת דם המות נ"ל שהוא ג"כ דעת המדרכי מציאו האגור צא מעשה לידי ואמרת שלל לשפוך המים צעזיל המת צליל פסח, דליל פסח שימורים הוא וכן צעזר לילות פסח דשומד פתאים ד' וחלילה שיארע תקלה ע"י מלות ד' וכן הורה הר"ד יהודא החקיד שלל לשפוך מים מן התקופה צעזיל זה מוכח מדבריו דחושש ג"כ מעום סכנה, גם צתשצן כ' דאה מאחד ששתה מהמים ומת, טעם צ' אי' צשפת אמת פכ"ה יהי' הוראה לצני אדם כי יצינו עניני עו"הז, כי אפילו מים המעבדים והכרחיים לכל לרבי צ"א, אינם נחשבים לדבר קל מהעולם שאחד המות כי סוף ההיים הם כמים הנגדים אלה והכל כלה ואצד, דק נפשית חסידיו לעולם נשמרו, טעם ג' כ' צמעזר יצק שפיכת המים על העפר יצטר ויודיע, שעתיד לבגזל עפרו צטעם העליון ויצוא כגשם לנו כשפע וכמלקוט יורה ארץ, גם מורה להיות האדם קורץ מעפר זהו סיצת המיתה, וטעם ד' איתא צכל צו שהוא כדי שידעו שמת ולא יודיעוהו צפה ויהי' מוליח דיצה וכן איתא צפסהים ד' ג' ורמז לשפיכת המים כתצ צאר הגולה ציו"ד סי' של"ט מדכתיב ותמת שם מרים ותקצר שם, ולא הי' מים לעדה, כי כולם שפכו מימיהם וכן הוא צאמרי נועם פ' ל"ח.

סימן בו

התנהגות בהלויאת המת ובב"הק עד גמר הקבורה.

מקפידים שלל ללוות עם נשים יחד, דק אנשים לחוד ונשים לחוד עד שזם אל ציתם והוא ע"פי זוהר ויקהל צשפתא דנטלי מיתה לצי קצרא, יהדר צר נש אנפיו, וישצוק לנשי צתר כתפוי, ואי אינון מקדמו, יהך לאחורא, צגין דלא יתחזי עמהון אנפין צאנפין, ולצתר דמהדרי מצוי קצרא, לא יהדר צההוא ארחא דנשי קיימין ולא יסתכל צהו כלל ולא יסעו צאדחא אדחא בו' דהא צשעתא דנשי נטלי דגליהו עם מתים איהו נחית ואשתכח קמיהו דכתיב דגליה יורדת מות יורדת להאי אתר דאקרי מות, ועל דא הוה גרמת מיתה לכל עלמא, דחמניה לשצנין עכ"ל וכן אי' צצדכות ד' נ"א והמעוה שזרקין לקופה של לדקה צעת הלוי, זולת הכוונה כי הלדקה תליל ממות, אי' עוד צהגהת יש נוחלין דיכיון הנותן שיצא לתועלת נפש הנפודה — אחר הנהת מת צקצר, מהפכין מעתו ג' פעמים, מעה צגמטרי' דן ומהפכים מדין לרחמים וזכר לדבר הפכת מספדי למחול לי וציוס שאין אומרים תחנון א"צ להפוך המטה מפני שהוא מורה על אצילות והספד — מקפידין שלל ליקח מרא וחלינא מיד חצירו כשקוצדין המת, אלא זורקן לארץ ואח"כ לוקחים אותו שלל להושיט לרה

מקורי מנהגים

ליד חזירו, צורך הלויית המת נוהגים לומר שיר של פגעים מנצד טעם המקובלים שהוא להגיל מפגעים מדעין ציטין, עוד הוא להתפלל על נפש המת השצה למנוחתה למעון השמים.

סימן ב

כשיוצאים מב"הק תולשים עשבים עם אפרן ואח"כ רוחצים הידים.

הוא צם' הלבוש וכ' לומר זכור כי עפר אנחנו למען יזכור יום מיתתו ע"כ וצפת המת אי', הנשמה הזוכה אחר מיתתה, מלחם אי' תאכל הנקרא תרומת הקדשים, אמנם צעודה צגוף הזה, קוף ודרדר ילמיח לה ותאכל את עש השדה, ולהיות כי אחיזת קוף ודרדר, ואכילת עש השדה אינו אלא עד שוצך אל האדמה, זה יהי' טעם לשצה לתלישת עש השדה ושליכתן לאחוריהן, כי מכאן ולהבא, מזון הנפטר יהי' מלחם הקדשים ולא מעשצי השדה עוד ועושים כן ג"פ לרמוז שהנפש רוח ונשמה של הנפטר מתעלן למזון העליון עכ"ל וצפתו דמות כ' שהוא רמוז לתחיית המתים ע"ד וילינו מעיד כעש האדן וזרקו' אותן מעל ראשיהם דרך לעד וגם להודות כי המתים צתחייתם, יתעלו צגוף טהור וזך הרצה למעלה מחומר הלז ע"י על העליון המוכן להם.

סימן ב

מתאבלין על מת ז' ימים ואסור בגיהוץ ותספורת כל ל'.

אי' צירושלמי פ"ק דכתובת כי מד"ע תיקן שצעת ימי האצילות וז' ימי המשחה וכן עשה יוסף לאצויו וצמס' שנת דף קנ"ז אר' הסדא נפשו של אדם מתאצלת עליו כל שצעה שג' ונפשו עליו תאצל וכתיו ויעש לאצו אצל ז' ימים וצמס' מ"ק דף כ' מנין לאצילות ז' דכתיו והפכתי חגיכס לאצל מה חג שצעות שצעה אף אצילות שצעה ואי' צמדכי מס' יומא דמס"ה המתין הקצ"ה עם המצול עד כלות שצעת ימי האצילות דמתושלת, וכן הוא צמד' תנחומא, וטעם מנין שצעה אי' צצפת אמת שנותינו צהס שצעים וכל תחילת עשר כתוסף צאדם השפעה יתירה כדתן צן עשר למשנה, צן עשרים לדרוף וכו' וצהגיעו לשצעים אז הוא שלום ומכוצד צעיני אלהים ואדם ונגד זקניו כצוד דכתיו מפני שיצה תקום ויען כי הגוף צמיתתו נפסק ממנו השפעה משצע קלוות וקיומן לכן האצילות הוא שצעת ימים שהוא היקף קטן נגד הסיקף הגדול של ציון שציעיות, ואף דמה צ"א מביעים לגצודה ויצקינו עוד ויחד, מ"מ די צמידת פודעניות המעוטה — צעל מענה לשון קודא תגר על מה שנוהגים לעמוד קערה מלאה מים ונגד דולק אלה מסך ז' ימי האצילות וכו' מנהג אשר לא יעשה

מקורי מנהגים

כ

כן ציטרלל הוא וכן הסכמת אחרונים דהגד שמדליקין הוא מנהג נכון ,
אבל מה שמעמידין ללוחית של מים , ומפה , ואומרים שהנשמה עוצלת
זה ומתנגזת צמפה הוא מדרכי האמורי ולדיך לזטל מנהג הזה — ואסור
צביהון ותספורת כל ל' מדאי' צזורה ויקהל דף ר"ט לית נשמתא דלא
תקבל עונשא תלתין יומין עד לא תעיל צבנתא רבו' , ולכך תלתין יומין
אינון לגיהון ותספורת וכמו שאותו נשמה הנפטרת אינה לוצטה
מחללות עד אחד ל' יום להתראות פני קדושי עליון ולהסתופף בעולם ,
כמו כן קדושו אשר כנפשו לא ילצט צבד מגוהן , על צדו , וצלחם הפנים
כ' ח"ל אל נוטריקון א' אז , אש אח , אחות , אשה , ב' צן , צה , ל'
שלדין כל אחד ל' מהם להתאצל ל' יום — וכן כתיב צפ' תלא וצכתה
את אציה ואת אמה ירח ימים , וכן צמיתת משה כתיב ויצבו צ"י את
נשה כו' שלשים יום , והנה שצעים ימי שנות האדם אינו שוים צכח
וגצורה אל שלשים שנה הראשונים הם צתצורות הכח כאמדם חז"ל לכך
קצבו חז"ל ג' ימים לצבי היינו ג' ימים הראשונים כגד היקף הגדול של
שלשים שנה הראשונים יהי' צהם תצורות הצבי' , כגד תצורות הכח שצעה
להספד , הוא היקף הקטן של ז' שציעות ושלשים לגיהון ותספורת ,
היינו יום לשנה יום לשנה כגד שלשים שנה שמיפה האדם ח"ע צלצושים
מגוהלים וצתגלחת למען יהי' נחמד למראה , וקלת מעין זה כ' האצדצאל
צפ' וזאת הצרכה ועיין עוד מזה צצעל עקירה שער נ"ט .

סימן כט

משמחין דשא בב"הכנ ביום הביפורים .

עגין השמחת איזה דצד על הקרקע היא כדי להפסיק צין כדעו ופניו
לצין הולפה משום דרוצ צתי כנסיות מרולפים צאצנים ואסור לשתוח
אפיו על הדינפה כדאי' צמס' מגילה דף כ"צ רצ לא כפיל על אפיו מדכתיב
ואצן משכית לא תתנו צאדלכס להשתחות עלי' ולדיך לכהוג כך אפילו
צאין סס אצן משכית דשחא יש תחת הקרקע דלפת אצנים ונצנה עלי'
וקרקע לא חשיב הפסק כמ"ס המג"א סי' קל"א — ותיקנו ז"ל ציו"הכ
דוקא משום דצאותו יום הקדוש אנו כודעים צכל אזכרה ואזכרה של השכ
כמ"ס אצי העזרי מציאו העור צא"ה סי' תרכ"א מדמלינו כן צספרים
כחינונים דכשמסר ד' נחוני' צן הקנה את השס לתלמידיו , ליום להס
לכדוע ולפול על פניהם וכן אנו עושים לדוגמא , וכן הוא צשל"ה וכן אי'
צצאד היטיצ סימן קל"א דצד"ה ח"ז עשצים דאין נופלין על פניהם רק
כודעים ומשתחיים צעלינו אל ציו"הכ נופלים על פניהם צסדר העצודה
אמנם אפילו צצ"הכ שמרולפת צאצנים ח"ז דוקא דשא (היינו) אלא אפיו
רק פורט מפה תחת כדעו על הקרקע להפסיק נמי שפיר דמי .

מקורי מנהגים

סימן ל

בפורים קודם קריאת המגילה נותנים מחצית השקל .

כתב הרמ"א סי' תדל"ד וז"ל י"א שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקצוב באחרון מקום ובאותו זמן זכר למחצית השקל שהיו נותנים בארד ומאחר דב' פעמים כתיב צפרטה תרומה יש ליתן שלשה עכ"ל ובצירוף הענין כ"ל דא' בהגהת של"ה הרצה דמיונות לאדם להמטבע , כמו שהמטע ומתן של המטבע לעשות הלויאה צטער והלואה צפה כן האדם יעחוק צתורה שצכתו וצטעל פה , כמו שדגילים לעשות ערצות בהלואה כך כל ישראל ערצים זה לזה וכן צעונט ושכר פירעון אי' צמס' ע"ז דף ד' דק אתכס ידעתי מכל עמים על כן וכו' ומשל לנוטה לשני צ"א (א אהצרו וא' סונאו אהצרו נפרע ממנו מעט מעט שונאו נפרע ממנו צת אחת) ואדם הצליעל הוא המטבע מזויפת , ועל מטבע טובה נאמר להודיע טבעך צעולם עכ"ל ועפ"ז שדשתי מה דאיתא שקלים דף ג' ובמדד דצה פ"צ אמר ר' מאיר כמין מטבע של אש הדאה הקצ"ה לנוטה וא"ל כזה יתנו עכ"ל, כדאה לי הכונה דהנה יסוד אש נפרד צטצעו מן ג' יסודות אחרות , דעפר מועט נשאר צמיטעו . והממעיע לא ידעה וכן האויר והמים ישארו צבמותס משא"כ האש נורא מאוד דמקיסס דק המתלהט , הצערה ללכצ יולאה דכמו שהאש הוא העליון צרוס יסודו מכל היסודות אשר למטה ממנו כן צאיות הטבע דס ונשגב , וכטבעה של אש כן טבעה של דקה מועט מחזיק את המרוצה דקה תליל נמות , וחטאך צלדקה , עשר צצציל שפעטר תענית דף ע' ועיין צצא צתרא דף י' וצילקוט שמעוני סי' תדע"א הרי אנו רואים כוחה של דקה עד היכן התועלת של פדוטה אחת מגיע זה לדעתי כוונת חז"ל כמין מטבע של אש טבע של אש הדאה הקצ"ה לנשה וא"ל כזה יתנו וסמך לדברי אי' צזהר פ' וארא ע"ס , מכ"ז ילא לנו דמיון המטבע לכופר נפש האדם והנה צכל שייס הפשוטות חל פורים צצצוע של פדטה כי תשא וסס כחצו והדל לא ימעיע ממחצית השקל וגו' לכפר על כפשותיכם וגו' וסמך לי ואתה קח לך צצמים כו' וע"ז דרשו חז"ל חולין דף קל"ט מרדכי מן התורה מנין ? דכתיב מר דרו , ומתרגמינן מרי דכי ובמגילה דף י"ג גלוי וידוע לפני מי שאמר וכו' שעתיד המן לשקול כו' לפיכך הקדים שקליהם לשקליו ע"כ ולכן גם אכחנו עושים פה היום לתת צפרדיט ממחצית השקל לכפר על כפשותינו ולהליל אותנו מיד כל אויב כאשר הליל ה' אצותינו מכף כל אויביהם דהמן ציקס לעקוד גוף ונפש מש"ה נותנים מחצית השקל .

סימן לא

נוהגים להקיש כשזוכרים שם המן בקריאת המגילה .

הוא צצציל התינוקת שאינס יודעים לומר סס דשעים ירקצ כי חייצים

אנחנו לומר כן בשמזכירים דשע בדאי' זירושלמי פ"ד דמגילה וצ"ד פ"מט דז כי הוי גטי להון צפורים אמר ארור המן וארודים צניו לקיים מה שני' שס דשעים ירקצ וב"כ הדמ"א ואצודרהס ואין לצטל שום מנהג או ללעג עליו כי לא לחנם הוקצעו וצמנהגי מהרי"ל דאיתו דמז לזה דכתיב ובי' אס צין הכות הדשע, ובי' אס צין ס"ת המן וע"ז כתיב הכות הדשע ע"כ — וצאמת צמקוס שיש (שילול השס) שחוק והוללת שגס אנשים צאים צימים אוחזין צמעשי נעדות ועושין מה שנתקן לקטנים, ולא עוד אלא אס גם הקודא חוזר לקרות שמות הדשעים וכד עזר עליהם, עוד הס או התינות מנקשין ומצטלים שמוע הקדיאה ודאי יש למחות שלא להכות כלל אף לא התינות אס אין כח ציד הממונה להשתיקס. —

סימן לב

בתקופת השנה מניחים בשעת התקופה ברזל על חביות או תיבה של אוכלים ומשקים.

המרדכי והרוקה ומהרי"ל כתצו שיקחו יתד ברזל חדש ויתלה צמוז או צמשיכה על המים בשעת התקופה אף צמי המלות ע"ס וכן מסיק נמי דמהר"ק לתת ברזל אל המים כ"ז התקופה ואז אין דעות להמזיק ועיין צא"ח סי' תכ"ה וצדמ"א וגושאי כליו וצידה פ' יתרו ועיין צל"ה פ' ו"ל ענין התקופה ומותו ואיכותו תמלא צווקי חיים ועיין צדקאנטי וצהרנות ליוני צפרטה צראשית ומטעם תצין סוד התקופה, דסדקי קרנות העולם כאשר שהיא א"א ללמלס ממשלתם נשאר פ"ו צני שומר ומלאך צין תקופה לתקופה והיא דגע המשצנות המשמדות צין תקופה לתקופה, כי לפעמים וכולה לנשצ הדוחות דעות צעולם תוך סדקי הקדנות וכו' ע"ס, וצהרצה מקומות דאיתי' דלא חשו כלל לסכנת התקופה וכמעט איני יודע ממהג הנהוג ואפשר שקומכים על יש מהגאונים שאמרו כי לא נחש ציעקצ אלא הקדמונים אמרו אילו צצדים להפחיד צני אדם מהס"ית ולא יוסיפי הדשעים לדשע וישצו כדי שיללס הס"ית מד' תקופות השנה והט"ז מצואו זה צקילור ע"ס.

סימן לג

אחר קריאת התורה מפטירין בנביא.

אין לה שום שייכות לקדיאה, דהא איני עולה למנין שצעה ואנו אומרים קדים צין שציעי למפטיר, כדי להראות שאינו מן המנין וגם מש"ה קטן אף שלא הגיע לחינוך יכול להפטיר, וב"כ התשצ"ג ח"ג ענין ש"כ וצחלק שני ענין ע' כהצ עוד שכיון שהמפטיר הוא לדיך לקרות לכבוד התורה ואינו ממנין שצעה, עשו צו היכר לקרות מה שכד קרא המשלים וכו' ע"ס, ותקנו למפטיר ז' צרכות דהיינו. שתיס על קריאת התורה ואחת

מקורי מנהגים

אשר צחר צנצואים הרי ג' לפני הפטרה וד' לאחר' הרי זיין כנגד שקראו צתורה כמצואר צס"ע ס' דפ"ד ומקור התיקון איתא צתצצי שרש פטר מפני שאנטיכום הרשע מלך יו"ו, גוד על ישראל שלא יקראו צתורה צדצים ודלה לצטל תקנת עזרא, וחששו פן תשתכה התורה לקחו ישראל פרטה אחת מן הצנצואים שעיינונו דומה לפדשת שבת וקראום ע"י קטנים, וצזה נפטרו מתקנת עזרא וגם האויצים לא נתנו לצ' ע"ז ע"ש וכעין זה כתוב בט"ז צא"ח ס' דפ"ד ולפ"ז לא יאות עזדי דכל הליצור קוראים ההפטרה עם המפטיר רק המפטיר לדין שיאמר בקול והקהל שומעים כמו בקריאת ס"ת כיון דנתקנה צמקומה, וכ"כ הנג"א ס' הנ"ל שלא יקראו שנים בקול דם מפני שמי שאינו צקי לא יוכל לשמוע וגם הצקי ל"ל צנחת, עכ"ל — ועם הפטרה ד"ל פטורים ויולאים ידי התקנה, ולכוננת ד' אליהו אשכנזי צספרו התצצי שרש הנ"ל נקראה הפטרה מלשון הפסקה משום דהיא סוף הקריאה והנה עכשו אף צצטלה הגזירה מקיימין המנהג לאות ולזכר כמו ק"ש צקדושה צצכולס הניחו תקנתם זכר לדורות.

סימן לד

במ"ש מברכים על הזר ובשמים ומסתכלים בצפרנים ושופכים מן הכוס בשעת מויגה ולאחר שתי'.

מברכת הנד כתב השל"ה צהל' שצת וז"ל צמ"ש מצדכים על הנד כי אז התחלת ימי המעשה ויאמר אליהם יהי אור ויהי אור ומצדכים להשי"ת ומודים כי הוא הצורא, ואז כשמצדך ומצדיל מותר אח"כ צמלאכה, כסוד כל צרכת הנהנין, שאחר צצדך על הדצר מותר ליהנות עכ"ל ואמר וז"ל צפסחים דף כ"ג ע"צ אין מצדכים על האור אלא צמ"ש הואיל ותחילת צדייתו הוא. וכ"כ צצ"ר תניא ד' ישמאל מפני מה מצדכים על הנד צמ"ש? מפני שהוא תחילת צדייתו ע"כ וכ"כ הנלצו צצמולאי י"כ אין מצדכים על האור היולא מאצנים ומעלים וצמולאי שצת מצדכים עניו, והענים דמקילין צמ"ש שמלינו צהגדה צירושלמי צמולאי שצת צימן הקצ"ה לאדה"ד שני דעפים והקיסן זה צזה וילא מהס אור וצידך צודא מאורי האש. ולפיכך מצדכים צמ"ש על כל אור שצעולם ואפי' על היולא מעלים ואצנים לפי שצבו כעין צדייתו. אצל צי"כ שאין לומר ענין זה אין מצדכים אלא על האור שצצת עכ"ל וצפרקי דר"א פכ"א אי' צין השמעות הי' אדה"ד יושצ ומנהדר צלצו ואמר אי' לי שמא הנחש שהעענו יצוא צעוד וישופני עקצ נשתלה לו עמוד של האש להאיר לו ולשמרו עכל דע, דאה האדם את עמוד האש שמח צלצו ואמר צא"י צודא מאורי האש.

ומה שמצדכים על הצשמים דאיתא צם הצהיי פ' וישלה ויהי ציוס השלישי צהיותם כואצים. ידוע מדרך חכמת העצב, כי כל שלישי חלוט צכל הנצראים כילס, צין שהוא יום שלישי ללידה, צין שהוא יום שלישי

מקורי מנהגים

כב

לימות עולם, שהדי יום שלישי כוכב מאדים ומזה אמורו דז"ל אנשי מעמד לא היו מתעניין ציוס הדאשון מפני שהוא יום שלישי לילידה פי' לילידת אדה"ר שנצדא צשטי וזהו טעם צדכת עליו צשמים צמ"ש כדי לחזק כח הנפש השכלית צדיח טוצ עכ"ל. — והטור דל"ז כתב שהיא להשי' נפש שהיא כואצת מיליאת השצת ע"כ, והגלי שהצשמים צתוכו אנו מכנים הדס, מפני שעל הדוצ מצדכים על עלי הדס וסמך לזה כ' הטור וצ"י שס דכתיב כל שומר שצת מחללו וסמך לי' תחת הספרד יעלה הדס, וצמולאי ו"ט צין לחול וצין לחו"המ אין מצדכים על הצשמים כ"כ בדמ"צ"ס צפ' כ"ט מהל' שצת. ומענין הסתכלות צלפדנים לאור נר הצדלה הוא צפדקי דר' אליעזר פ"צ מציאו הטור צאו"ח סי' דל"ו וסמך לזה כ' הדאש צמס צדכות מהא דאי' צפ' אילו דצדים אין מצדכים על הנר עד שיאותרו לאורו ומה? עולא אמר כדי שיכיר צין איסר לפונדיון כו' לכך נהגו להסתכל צליפדנים צשעט שמצדכים על הנר להראות שיכול ליהנות ממנו ולהכיר צין מטצע למטצע כמו שמכיר צין ליפורן לצמד עכ"ל והמדדכי כ' צמס' יומא צסס תשוצות הגאונים דמה שאנו נוהגים להסתכל צלפדנים, משום דצדד הזה שנוי צתלמוד צצלי וירושלמי שאין מצדכים על האור עד שיאותרו לאורו, פי' עד שמרגיש צוהק האור הנר של הצדלה, ואף כי זוכרים על דפניו של אדה"ר עכ"ל וכוונתו נראה לי ע"פי מה ש' צעל תולעת יעקב צדין חיתוך לפדנים וז"ל דע כו המלצוש שנתלצש צו אדה"ר. הי' מסוד המדכצות הנקדאים אחוריים ודעת דז"ל שהס מלצושי ליפורן. וכשהי' צב"ע כל המדכצות ההס, היו סוצצים אותו ולא הי' יכול דצד דע לקדצ אלו כיון שחטא נסתלקו המאורות ההס מעליו ונתפשט מהלצוש הילד ההוא ולא נשאר צו ממנו זולת מה שצדאשי אלצעות והזהמא סוצצת צהס כו', ע"ש והוא מצוהר צלדוכה צזהר ויקהל ד' ר"ח ע"צ, ע"ש וזהו כוונת המדדכי צמ"ש שזוכרים על ליפדניו של אדה"ר זה ע"פי נסתד, אמנס על דרך המחקר הוא מה שכ' הצדצנאל צפ' צדאשית וז"ל אמרו צצ"ד ילחק דציה אומר צגדיו של אדה"ר היו חלקים כליפור' ונאים כמדגליות. שדמזו ג"כ על כתנות האור הקדוש התוריי שיש צהס חלקים צליפורן החלק שיראה שאין צו תועלת כסיפור ותמנע היתה פלגש דומיהס, אין הדצד כן, כי אותס ה סיפורים כאשד יוצנו על אמיתתס הס נאים כמדגליות עכ"ל והטור צס" דל"ח כתב צסס דצ האי גאון וז"ל מנהג אלילינו להציט צלפדנים ואומר מפני שהס פדות ודצות לעולם ע"כ: והצ"י צסס שיצולי לקט כ' כך הוא המנהג תחילה מכנים אלצעוהויו לתוך ידיו ומחשיך תחתיהן ואח"כ פשטן והנה אור צמקוס חושך ומצדך שכצד הוא נאות מן האור עכ"ל. —

ומה שנהגו צשעת מציבת הכוס למלאות אותו על כל גדותיו עד שיספוך על הארץ, משום דאמרינן עירוצין ד' ס"ה כל שאין יין נשפך צתוך ציתו כמים איני צכלל צדכה, גם שופכים מן הכוס לאחר הצדלה מן

מקורי מנהגים

המותד שצט"ו על השולחן ומכבין זו את הכר ומדיחין את העטן של הכר שהוא עוז לזכרון ואומרים זכרו תורת משה עזרי גם רוחלים מהמטקים ועל השולחן את העינים משום ויזבז מלואו ואגב אומרים מלות ד' זר"א מאירות עינים. כי תיבת זר"א צננעדי"א ד"ז שיגלה לו הקצ"ה רזי התורה עיין מזה זר"א וצמג"א וצט"ה ה"ל שצת וצקידור עולת שצת ע"ס.

סימן לה

הנשים נוהגת שלא למעום מיינ של הבדלה.

הטעם כתז צט"ה צטס תולעת יעקז וז"ל כזר ידעת מה שאמרו ז"ל צסוד העון שחט"א זו אדם הראשון גפן היתה ואמרו מלמד שסחטה ענינים ונתנה לרוחם סודי הגפן נכדי'; קצעת כוס התדעלה; כוס חמתו, וכנגד זה צ"א לאשה דם נדות יסוד הזוכמא שהטיל הנחש צחור — ולפי שנתכוונה להצדיל מאדם ע"י היין מלד נדותה אינ הנשים טועמות היין של הצדלה עכ"ל וכל השוטה, הדי היא כאילו עברה על נדותה והיא אחת משלם עצירות שהנשים ממות צטעת לקח כד' חז"ל צצ"מ.

סימן לו

נשים אינן עושות מלאכה בר"ח.

הטעם איתא צדש"י ותוס' ומדכ"י צמס' מגילה דף כ"ז א' והוא מפרקי דר' אליעזר לפי שלא כתנו נזמיהן לעבל ומצואד צטור ומחצד מו"א וט"ז. והטור כ' צטס אחיו הו"י ז"ל לפי שהמועדים נתקנו כנגד האצות, פסח כנגד הצדקה דכתיב לושי ועשי עובות ופסח הו"י, שזעוה כנגד ילחק, שתקיעת שופר של מתן תורה הי צטופר מאילו של ילחק, הוכות כנגד יעקז דכתיב ולמקנהו עשה סוכות, וז"ל ראשי חדשי השנה שגם הם נקראים מועדים, כנגד י"צ שצעים וכשחטאו צעבל נטלו מהם וכתבו למשותיהם לזכר. שלא היו צאותו חטא עכ"ל. ויש צכתו צכר לאיסור מלאכה צד"ח שנאמר אל המקום אשר הספרת שם ציום המעשה ותרגום ונתן ציומא דחולא כי אותו היום הו"י ר"ח מכלל שהוא אסור צעשיות מלאכה עכ"ל? והנה דצינו ידוחם כתז, כמה נשים טועות ואומדת אינ לנו לעוות, אצל נעשה מלאכה אחרת, והו"י להן אולאסוד כל מלאכה לפי מנהגן, או להפיר כל מלאכה עכ"ל, והשיצולי לקע כתז דאינ דשות לצטל המנהג כו' שהדי קצעוהו לחוק מימיו מדע"ה ע"כ אמנם המנהג מצואד צטעם וצצד"ה צתצ"ן חלק ועיין בכ"ל וז"ל מה שנהגו הנשים איסור לעוות ונהגו היתר צטאר מלאכות צתפירה וכיוצא זה הוא לפי שצמלאכת המטקן שצודרו יותר עין האנשים, ש"י ויצואו האנשים על הנשים, כתיב וכל אשה חכמת לצ ציד'י טוו ויצואו מעור, וכתיב טוו את העינים שהיתה חכמה יתירה ולפי שאנשים נזדרזו צמעשה עגל ויתר

מן הנשים כו' לפ"ז כעל מן האנשים איסור מלאכה ד"ח מפני זדיונות
 צעל ועולתם צמלכת המשכן וניהן אל הנשים שכתעללו צעל וזודדו
 — במשכן.

סימן לו

הנשים נוהגת להתרחק לבלתי שמע קידוש לבנה.

תיבת קידוש לבנה הוא ע"פי מה דאיתא בשמות דבה פט"ו החודש
 הזה לכם, משל למלך שקידש אשה וכתב לה מתנה מעוטות כיון שזא
 ללקחה, נותן לה מתנות דנות כצעל, כך עוה"ז אירוסין הוא שנאמר
 ואדשתיך לי עולם, ולא מסד להם אלא הלבנה לצד שנאמר החודש הזה
 לכם; אכן לימות המשיח, יהיו, נישואין ש"כ כי צועליך עושיך, צאותו
 שעה מוסד להם הכל שנאמר והמשילים יזיירו נזהר הדקיע וכו' עכ"ל
 וכיון שמדמה אותה לאירוסין, מכונה קידוש לבנה מלשון קידושין. —
 ומה שאומרים דוד מלך ישראל חי וקים, דאיתא צסער אפרים, דחמש
 תיצות אלו צגמעדיו דאש חודש; ולכן אומרים אותוכמו שאומרים הללו
 אל דקדשו וגו', מפני שגדמו צו ג"ב י"ב הדשי השנה, ובמברש"א חד"אג
 מ"ס סנהדרין כתב צסס המדרשות ודכמו שהלבנה אחד ע"ו יוש שנתמלאה
 תתחיל להסוד, כן הו' מלכות צית דוד, אחד שהיו מזדעו ע"ו
 מלכים נחמד המלכות צימי לדקוהו כו' וכמו הלבנה שהולכת ומתחסרת
 ע"ו יוש עד שתחסר לגמרי' ואח"כ נתחדשה צאורה, כן אחד שתכלה
 מלכות צית דוד לגמרי כו' ישוצ יתחדש מלכותו כו' ע"ש וב"כ הדמצ"ן
 צפ' ויש צס"ד חנוניא צן הק ה, כעו שהלבנה נפדלת ונצנית נפדלת
 ונצנית. כך הוא ענין האומה הזאת וינלכות צ"ד מתחילת היותם. עתים
 נפדנים, עתים נצנים, עד יצא זמן צניינו לעד ש" וצניתי לדוד ודוד
 כסאך סלה, וכו' ע"ש ועיין צעל עקידה שעד ל"ח מ"ש צאדיכות מענין
 הלבנה. — וטעם התרחקות הנשים איתא צסל"ה שער האותיות וז"ל
 לעתיד לצוא ילך פגם הלבנה ותהו' אור הלבנה כאור החמה כו' אשד
 גראה צעיני שמעם זה מתרחקות הנשים צמלוה זו, אע"פי שמקיימין
 הרצה מלות עשה שהזמן גרמא כמו שופר ולולב, ולא ראינו מעולם נשים
 מקיימות קידוש לבנה, אף שהן נזהרות בכל התפילות מפני שפגם הלבנה
 גרמה האשה הראשונה דהיינו חטא חוה ומתרחקת מפני הצושה וכו' ע"ש
 וב"כ הזהר פ' תרומה.

סימן לח

נוהגים לאכול מאכלי הלב לעתים ידועות.

בפי' פדקס איתא דצערב עסק אוכלים חלב, משום שהחלב מכניז את
 הגוף, כמו ציעל גצי סיסרא, ועיישן ציוס ונעורים צלילה

מקורי מנהגים

והואלים מה נשתנה? ונשבעות אוכלים מאכלי חלב, רמז לטעמי תורה
גנ' מנחה חדשה לך' נשבעותיכם, ר"ת מחלב עב"ל. והרמ"א באו"ח סי'
תל"ד כתב, כמו השני תצטילין שלוקחים צליל פסח, זכר לפסח וזכר
לחגיגה, כן אוכלים מאכל חלב ואח"כ מאכל צמר ולריכוין להציא עמסה
צ' לחם על השולחן שהיא צמקום המזבח, ויש צזה זכרון לצ' הלחם, שהיו
מקריצין ציום הציבורים עב"ל כונתו כמו שצפסח עושים זכר לקרצן דהיינו
פסח וחגיגה שעמו ה"ה נשבעת עושין זכר לקרצן שתי הלחם שהיו
מציאין דכיון שאוכלין חלב ואח"כ צמר ע"כ לר"ך לכל אחד לחם מיוחד,
לחם א' שנאפה עם חמאה ולחם א' לצמר וצזה יש זכר להקדצת צ' לחם,
והמג"א סק"י כתב הטעם להיות צזה שאתן ז' שבעות היו לישראל
ז' נקיים דוגמת אשה הנוטרת מטומאתה וידוע, שדס נעכד ונעשה
חלב והיינו מדין לדחמים ע"כ. — והחק יעקב מציא צסם הכלצו דכהגו
לאכול דצס וחלב צחב השבעות, מפני התורה שנמשלת לדצס וחלב שג'
דצס וחלב תחת לשונך, נר"ח אז עד ט' צו אוכלים מאכלי חלב אזל זה
אינו משום דמלוה לאכול חלב רק משום דאסור לאכול צמר וצחוכה אוכלים
בצינה: לפי שהנס נעשה בחלב שהאכילה יהודית את האויב (כלצו והד"ף).

סימן לט

בשעת הדוכן אומרים הקהל פסוקים אחר כל תיבה ותיבה

יש למחות שלא לאומדן, כן היא הסכמת צעל מגדל עוז סי' ל"ה ועולת
התמיד צסם תו"ה וצ"ה וכ"כ הפ"ח ושירי ככ"הג, והטור כתב צסם,
כי מסקנת הגמרא סוטה דף ת' ע"א שלא לאמר, דכלום יש עבד
שמצרכין אותו ואיני מאזין, וכ"כ הטור צסי' ז' גם האזוררה הציא
ראי' דאין אומדן אותו בצבולין וכן איתא בצמדצד, דצה ארצ"א כל האומדן
בצבולין, אינו אלא טועה, א"ר הנינא צד פפא תדע צמקדס נמי לא
ליצעי למימדנהו כלום יש עבד שמצרכי' אותו ואינו מאזין כו' א"ר אצוה
מדיש הוי אמינא להני קראי, כיון דחזינן לך' אצוה דמן לכו, דלא אמר
להו, אלא נמי לא אמינא להו, מבאן שאין אומדן אותן בצבולין עב"ל
לכן טוב למנוע מלאומד' כלל, וכ"כ הגאון קעל חות דעת צסידורו דייני
נשיאת כפיים וז"ל והעם יכוונו לצרכה ויהי פניהם כנגד פני הכהנים,
ולא יאמרו שום פסוק, רק ישתקו ויכוונו לצרכה, וכן לא יפה עושין,
אותן שנהגו לחזור בכל מלה ומלה מתחילת יצדקן, ואפילו צעשה שהס"ף
מקרא התיצה אין לומר שום פסוק, משום דאז לא מעלה ולא מוריד
ועוד דתרי קלא לא משתמעו ולא ישמעו הכהנים מה שמקרא הס"ף עב"ל
הדי כל הגאונים מסכימים לדעת אחת לשתוק לגמרי ולכוין לצרכת כהנים.

סימן מ

אין רואים על הכהנים בשעת הדוכן.

שעות הוא דדוקא צמן הצית הוי ראי' צעלמא אסורה משום בצור

מקורי מנהגים

כד

השכינה. ורק המסתכל בהם עיניו כהות וגם זה לא הי' רק צומן הצית כדאי' צפרק אין דורסין דף ע"ז ע"א כל המסתכל בג' דברים עיניו כהות צקשת וצנטיא וצכהנים, צקשת וכו' המסתכל צכהנים צומן טז"ה המקד קיים שהיו עומדין על דוכן ומזכרים את ישראל צסס המפורש ע"כ וכן איתא צזהר פ' קדושים: אסור לי לצד נש לאסתכלא צאלצען דכהני צשעתא דפרסי ידיהו, צגין דתנן שדיא יקרא דמלכא עילוהי, וצזהר נשא צשעתא דכהני פדים ידוי, אסור לי לעלמא לאסתכלא צי' משום דשכינתא שרי' צידוי, א"ר ינחק א"ה כיון דלא חמיאן, מאי איכפת להו דהא כתיב כי לא יראני האדם ומי צחייהון לא המאן כו' ? (ובעין דאיתא ציצמות דף מ"ט ע"ג דאמר מנשה ליטעי, משה דנך אמר כי לא יראני האדם ומי ואת אמרת ואראה את ד') א"ל משום דשמא קדישא רמיזא צאלצען דידי וצעי צד נש לדחלא, ואע"ג דלא חמיאן שכינתא לא צעאן לאסתכלא צידיהו דכהני, צגין דלא יסתחון עמי חליפאן לבני שכינתא וצזהר צשלה דף פ"ו אית' א"ר יוסי מאי דכתיב ויראו את אליהו ישראל וגו' וכי מאן יכיל למחזי לי לקצ"ה והא כתיב כי לא יראני האדם ומי והכא אמר ויראו ? (כקושי' מנשה דיצמות הכ"ל) אלא דאתגלא השת עלייהו מגוונין כהדין, והכי תנינן: כל מאן דאסתכל צקשת כמאן דמסתכל צשכינה ולאסתכלא צשכינה אסור, ועל דא, אסור לי לאינש לאסתכלא צאלצעייהו דכהני צשעתי' דפרסו ידיהו וכו' ע"ש וצעל לקט יוסף כ' דכהו עיניו של ינחק משום שהסתכל צשכינה ע"ש, משא"כ צומניו דאסור לשמש צסס המפורש, אין האיסור להסתכל צשציל דעיניו כהות, רק משום היסח הדעת ומש"ה גם הכהנים מתעטפים צטליתם שלא לראות פני העם כמ"ש בצ"י אור"ח סי' קכ"ח וכיון דעיקר ההקפד משום היסח הדעת. לאו דוקא צכהנים, דכ"ש שלא להסתכל צדצד אחד אצל דאי' צעלמא מותר מדינא ועיין מ"ש המג"א ס"ק ל"ה, והוי ממש ג"כ כמו צקשת דאסור להסתכל צו וכמזואר צאור"ה סי' דס"ט וכת' האצודרהס, נשאל הר"ש אן רואין צקשת כשמזכרין והא אמדינן המסתכל צקשת עיניו כהות? והשיב דאין מסתכל כדואה, כי המסתכל מוסיף ומדקדק צהצעתו יותר מהדואה עכ"ל אך מ"מ אין אנו רואים בהם שלא יצאו להסתכל והוא זכר למקדש.

סימן מא

מזמנים כסא לכבוד אליהו.

מפני שהוא מלאך הצדית (מלאכי ג') כמ"ס ר' שמרי' באון ז"ל וכן יסד הפייטן ציולד השצת שחל צו צדית, המתחיל אות צדיתות, הכין לתקנא כו' וכ' צעל הנלחון סי' כ"צ ת"ל העכ"ס מלגלגים ואומרים ציום אחד כמה מילות צעולם ואיך יגיע לכולם? דומה להאי דגרסינן צסנהדרין.

מקורי מנהגים

אמר הברא מוכח אמריתו על כל צי עשרה שכינתא שדיא , כמה שכינות
 אית לכוך ? א"ל אור החמה לך ולכולי עלמא ומתחמה דחדא ממשרתיו,
 זרחות לכל העולם שכינה לכ"ס, וכן השגחת אליהו לכולם, ועוד אשיב
 להם כפי הצנתם שזעלמו יצא, ואומר מלאך המות יוכיח, שכמה מתים
 צעולם, וזרבע אחת מגיע מסוף העולם עד סופו, ואליהו נשתנה
 להיות כמו מלאך שני' (מלכים כ"ג) והנה רכב אש וסוסי אש ויפרדו צין
 שניהם ועל אליהו צסערה השמים עכ"ל, וע"פי דצדיו נד"ה לי, דזהו
 כוונת מאמרס ז"ל (ע"ז דף ס' ע"ג) מלאך המות הוא מלא עינים והיינו
 כי הוא שט בכל העולם ועינו בכל זרבע אהת כאילו הו' מלא עינים
 ממש, וגרס זאת אכילת עץ הדעת דכתב צי' וכי תאור הוא לעינים —
 והנה ענין הכסא לאליהו, הוא צפדקי דר"א פ"כט וז"ל וכך היו ישראל
 נוהגים לניול עד שנחלקו לשני ממלכות, ומלכות אפרים מנע מהם את
 המילה ועמד אליהו ז"ל וקנא קנאה גדולה ונצטע על השמים, שלא
 להוריד טל ומטר על הארץ ושמעיה איזבל וצקשה להדג אותה כו' עמד
 אליהו וזרח כו' נבלה עליו הקצ"ה ואמר לו מה לך פה אליהו? א"ל
 קנא קנאתי, א"ל הקצ"ה לעולם אתה מקנא קנאת צשעים על גילוי
 עריות וכו' וכאן אתה מקנא, חייך שאין ישראל עושים צרות מילה עד
 שאתה דואה צעיניך, וכאן התקינו חכמים, שיהיו עושים מושב כבוד
 למלאך הצרות כו' ע"ס. — וכתב ד' מאיר צן גצאי צס' תולעת יעקב,
 לדיך לומר צפי' זה הכטא של אליהו זכרו לעוז, ואם אין אומרים בן
 איני צא לשם, וכ"כ הזוהר צפ' ל"ל צזמנא דצר נס אסיק צדי' לאעלה
 להאי צרות כו' צי' שעתא אדמין אליהו וטאם עלמא צארצע טאסין ואזדמין
 תמן, ועל דא תנינן דצעי צר נס לתקנא כרסייא אחרא ליקרא דילי'
 ונימא: דא כרסייכו דאליהו. ואי לאו, לא שרי תמן כו' ע"ס גס צפ'
 ויגס כתב דהקצ"ה אמר לאליהו חייך, דצכל אחר דצניקיימו קיימא קדישא
 אנת תהו' זמין תמן והא אפתר, וצגין כך מתקנין כרסייא לאליהו דאיהו
 זמין תמין וזה נרמז צתיצה מילה נוטריקון מלאך יושב לפני הארון. —

אשמה צה' ומצרך על המוגמר. צריך דהמנא מלכא מארי דעלמא,
 כי עד הנה עזרנוי דחמיו להשלים מ"א שערס ויצדכני ד' צחיים ארוכים
 כדי שאוכל ללמוד וללמד לשמור ולעשות אמין!